

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Sivil Toplum Destek Programı - II
Türkiye'deki Yargı Uygulamalarının Gözlemlenmesi ve
AB İnsan Hakları Mekanizmalarının Güçlendirilmesi

TÜRKİYE'DEKİ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DAVALARI İZLEME RAPORU

YIL SONU RAPORU: MART 2020

M⁺SA

Media and Law Studies Association
Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği

@globalfreedia

TÜRKİYE'DEKİ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ DAVALARI
İZLEME RAPORU
YIL SONU RAPORU: MART 2020

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) ve Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA) tarafından hazırlanan rapor MLSA tarafından toplanan verilere dayanmaktadır.

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.
Türkiye

FRITT ORD

This document is produced with financial support of the European Union (EU) and Friedrich Naumann Foundation. Media and Law Studies Association (MLSA) and the International Press Institute (IPI) are responsible for the content of this document and can in no way be interpreted as the opinion of the EU and/or Republic of Turkey.

İçindekiler

GİRİŞ.....	4
METODOLOJİ	5
GENEL DEĞERLENDİRME	5
DAVA İZLEME SÜRECİNİN BAŞLICA BULGULARI	6
BULGULARIN ANALİZİ.....	7
GAZETECİLERE YÖNELİK SUÇLAMALAR	7
HÜKÜMLER VE CEZALAR	9
TERÖR SUÇLAMALARINA KANIT OLARAK GAZETECİLİK FAALİYETİ.....	10
TUTUKLU YARGILAMA.....	11
DİĞER ADİL YARGILAMA GÖSTERGELERİ	13
KANUNİ HÂKİM GÜVENCESİ	13
HÂKİMLERİN SANIKLARA TUTUMU	15
VIDEO KONFERANSLA DURUŞMA UYGULAMASI SEGBİS.....	15
MAHKEME SALONU KOŞULLARININ DURUŞMALARI OLUMSUZ ETKİLEMESİ	16
BAZI ALANLARDAKİ İLERLEMENİN SEBEPLERİ	16
YARGI HÂLÂ ETKİ ALTINDA.....	16
FARKLI DAVA KATEGORİLERİNDE VAKA İNCELEMELERİ.....	18
TERÖRLE İLGİLİ SUÇLAMALAR	18
KÜRDİSTAN İŞÇİ PARTİSİ (PKK) VE KÜRDİSTAN TOPLULUKLAR BİRLİĞİ (KCK)	19
FETHULLAHCİ TERÖR ÖRGÜTÜ (FETÖ)	21
MARKSİST-LENİNİST KOMÜNİST PARTİ (MLKP).....	23
TERÖR ÖRGÜTÜ PROPAGANDASI.....	24
TERÖRLE MÜCADELEDE GÖREV ALMIŞ KAMU GÖREVLİLERİNİN HÜVİYETİNİ AÇIKLAMA	26
DEVLETİN EGEMENLİK ALAMETLERİNE VE ORGANLARININ İTİBARINA KARŞI SUÇLAR.....	27
CUMHURBAŞKANINA HAKARET: 299. MADDE.....	28
TÜRK MİLLETİNİ AŞAĞILAMA: 301. MADDE.....	29
EKONOMİ GAZETECİLİĞİ İLE ARAŞTIRMACI GAZETECİLİK ÜZERİNDEKİ BASKI.....	31
DEVLET SIRLARININ İFŞASI	32
YARGI REFORM STRATEJİSİ	34
AVUKATLARLA STRATEJİ TOPLANTISININ SONUÇLARI.....	36

Giriş

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) ve Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA) 2018'in Haziran ayından bu yana genel anlamda ifade özgürlüğü kapsamındaki, özel olarak da gazetecilerin yargılandığı davalardaki duruşma usullerinin ve yargılamaların standartlarını analiz etmek üzere yürütülen Türkiye çapındaki geniş kapsamlı bir dava izleme programı için işbirliği yapmıştır.

2018 yılının Haziran ve Aralık ayları arasında Friedrich Naumann Vakfı'nın desteğiyle gerçekleştirilen pilot programın ardından 22 Ocak 2019'da yayımlanan ilk raporda, izlenen 71 farklı davanın 90 duruşmasına yer verildi. Mart 2019'dan bu yana program kapsamında 169 farklı davanın 319 duruşması daha izlendi ve Mart-Mayıs, Haziran-Temmuz, Eylül-Ekim, Kasım-Aralık ve Ocak-Şubat (2020) dönemlerini kapsayan beş ayrı rapor hazırlandı. Programın bu aşaması Avrupa Komisyonu'nun Sivil Toplum Destek Programı II ve Friedrich Naumann Vakfı tarafından desteklendi.

Proje, Türkiye'nin yargı sisteminin ifade özgürlüğü davalarını, özellikle de gazetecilerin dahil olduğu davaları ele alış biçimine dair derin endişeler nedeniyle yürütüldü. Türkiye'nin Temmuz 2016'daki darbe girişiminin ardından medyaya yönelik baskısı sonucunda yüzlerce gazeteci gözaltına alındı, sorgulandı ve mahkûm edildi. Suçlamaların büyük çoğunluğu terörizmle ilişkilendirildi.

Bu dönemde Türkiye mahkemeleri ifade özgürlüğü ve adil yargılanma hakkına dair gerek yerel gerekse uluslararası standartları sistematik bir biçimde göz ardı etti. Onlarca gazeteci uzun tutuklu yargılanma sürelerine maruz kaldı, kanuni hâkim ilkesi ve mahkeme salonu koşulları güvencesi başta olmak üzere çok sayıda hak ihlali gerçekleşti.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvuruda bulunmanın önkoşulu iç hukuk yollarının tüketilmesiyle, toplanan veriler, Türk mahkemelerinin hak ihlallerine karşı etkin bir yerel çözüm getiremediği görüşünü destekliyor. Bu sebeple, gazeteciler ve ifade özgürlüğünü kullandığı için hedef alınan diğer vatandaşlar, haklarının etkin bir biçimde korunmasından mahrum kalıyor.

Bu rapor, 26 Şubat 2019 ile 6 Mart 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilen gözlemlerin sonuçlarını bir araya getiriyor.

¹ <https://www.mlsaturkey.com/tr/ifade-ozgurlugu-davalarinda-adil-yargilanma-hakki-goz-ardi-ediliyor/>

Metodoloji

IPI ve MLSA Hukuk Birimi, adil yargılanma standartlarına uyulmayan ifade özgürlüğü davalarıyla ilgili sistematik veri toplayarak gazeteci davalarına odaklanan bir metodoloji geliştirdi. Daha önceleri, bu alandaki mevcut kanıtlar daha çok anekdotlara dayalıydı. Bu projedeki metodoloji ise duruşma izleme, gözlem ve raporlamayı kapsıyor. MLSA bu amaçla gazeteci, sivil toplum profesyonelleri ve öğrenciler gibi farklı deneyimlerden gelen 20'den fazla kişiye dava gözlem eğitimi sundu. Duruşma gözlemcileri, İngiltere ve Galler Barosu İnsan Hakları Komitesi'nden (BHRC) uzmanlar tarafından verilen tam günlük bir duruşma izleme eğitimine katıldı.

IPI ile MLSA Hukuk Birimi, duruşma gözlemcilerinin işini kolaylaştırmak ve gözlemlenen duruşmalar hakkında tutarlı objektif veri dosyaları oluşturmak amacıyla Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) yayınladığı materyallere dayanan bir elektronik duruşma izleme formu hazırladı.

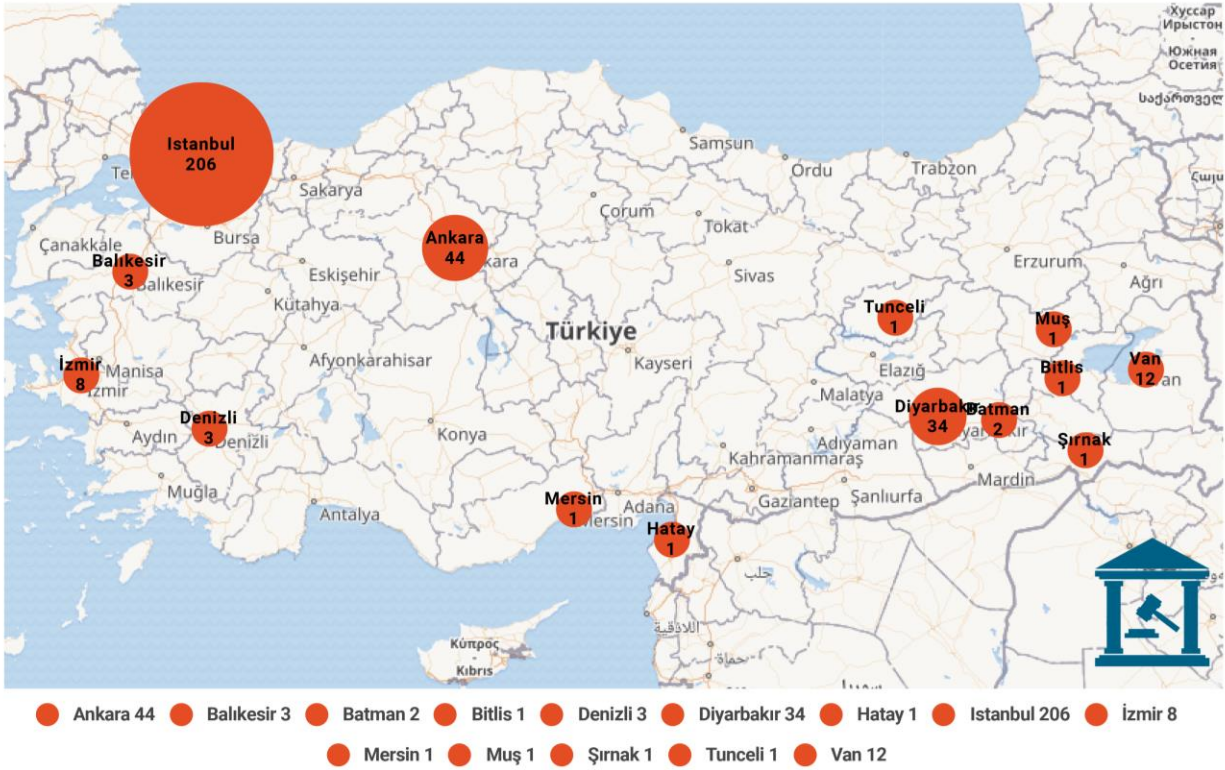
Genel değerlendirme

Gözlemciler, 26 Şubat 2019 ile 6 Mart 2020 arasında 219 farklı suçlamanın yer aldığı 169 davanın 319 duruşmasına katıldı. Duruşmaları izlenen farklı mesleklerden sanıkların çoğunluğu gazeteci olmakla beraber, aralarında akademisyenler, yazarlar, avukatlar ve başka mesleklerden gelenler de vardı.

Bu 169 davanın 98'inde (yaklaşık yüzde 60) sanıklara terörle ilgili suçlamalar yöneltildi.

Bu süreçte yargılanan **89 gazeteci** mahkûm edildi, mahkumiyetlerin 69'u (yüzde 78), terörizmle ilişkiliydi.

Yine bu süre zarfında **19 gözlemci** tarafından Türkiye'nin **15 ilindeki** davalar takip edildi. Bu davaların illere göre dağılımı şöyle: Ankara (44), Balıkesir (3), Batman (2), Bitlis (1), Denizli (3), Diyarbakır (34), Erzurum (1), Hatay (1), İstanbul (206), İzmir (8), Mersin (1), Muş (1), Şırnak (1), Tunceli (1), Van (12).

Şehir başına gözlemlenen duruşma sayısı, Şubat 2019 – Mart 2020

Dava izleme sürecinin başlıca bulguları

- Gözlemler, gazetecilerin çoğunluğunun terörle ilişkili suçlarla itham edildiğini doğruluyor.
- İzlenen davaların yüzde 60'ında (169 davanın 98'i) gazeteciler terörle ilişkili suçlarla itham edildi.
- Mahkûmiyet kararlarının yüzde 78'i (89 karardan 69'u) terörle ilgili suçlamalar üzerine verildi.
- Savcılar, gazetecilik faaliyetini terör suçlarına kanıt olarak sunmakta. Terörle ilişkili davaların yüzde 76'sında yargılama temel olarak gazetecilik faaliyeti içeren kanıtlara dayandırıldı.

- Terörizm suçlamaları ağırlıklı olarak terör örgütü adına propaganda yapmak ve terör örgütüne üye olmaktan oluşuyor. Diğer suçlamalar arasında terör örgütü adına suç işlemek ve terör örgütü kurmak da var.
- Davaların görülme koşullarında genel anlamda iyileşme gözlemlenirken, yıl içinde dava izleme sürecinin ilk aşamasında tespit edilen bazı sorunların da belirgin bir biçimde azaldığı görüldü. Bu gelişmelerden bazıları şunlar:
 - Tutuklu yargılanan sanıkların sayısı bu dönemde belirgin biçimde düştü.
 - Mahkeme salonu koşulları genel anlamda iyileşti, yılın başlarında olumsuz koşullar gözlemciler tarafından yüzde 50 oranında raporlanırken, bu oranı yıl sonu itibarıyla yüzde 20'ye düştü.
 - Hakimlerin sanıklara karşı tutumları iyileşti. Yılın başlarında gözlemciler davaların yüzde 25'inde hâkimlerin sanıklara karşı "masumiyet karinesi"ni ihlal eden agresif ya da aşağılayıcı davranışını rapor ederken yıl sonunda bu oran yüzde 6'ya düştü.
 - Sanıkların mahkemeye bizzat katılma taleplerinin reddedildiği durumlarda başvuru video konferans sistemi SEGBİS'in kullanımı da belirgin biçimde düştü. 2018'in ilk altı ayını kapsayan raporlama döneminde izlenen 44 duruşmadan 15'inde (yüzde 34) SEGBİS kullanıldı. Gözlemciler, son 12 ayın tamamında toplam 15 duruşmada SEGBİS kullanımı olduğunu raporladı.
- Kanuni hâkim güvencesi ise halen ciddi bir endişe konusu. İzlenen davaların yüzde 27'sinde mahkeme heyeti üyelerinden en az biri değişti. Yine izlenen davaların yüzde 22'sinde değişen hâkim, heyet başkanı idi.

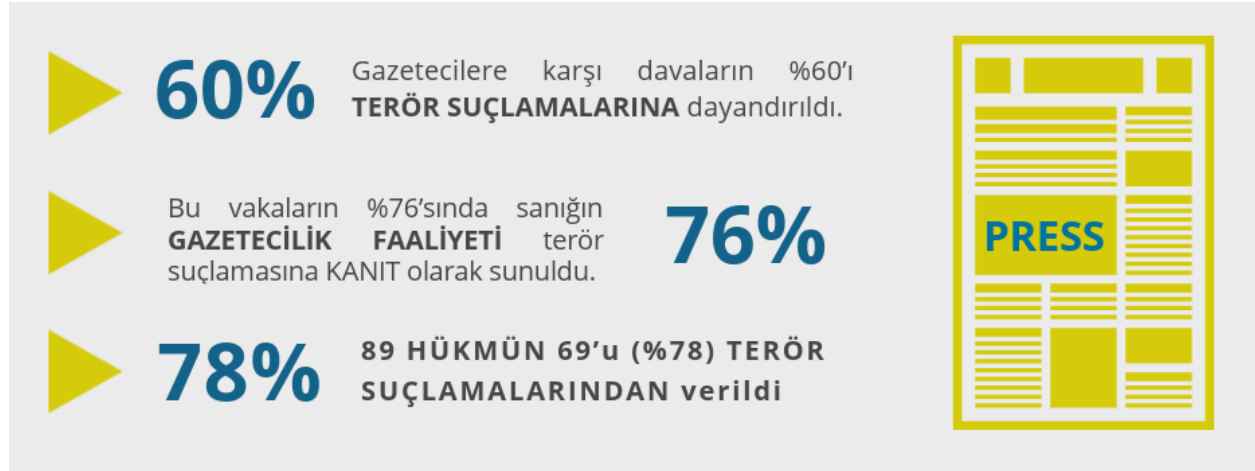
Bulguların analizi

Gazetecilere yönelik suçlamalar

Dava gözlemcileri, program kapsamında gazetecilere yönelik suçlamaların türlerini de kayıt altına aldı. Bu suçlamaların dökümü aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Türk Ceza Kanunu'nun 3. ve 5. Bölümleri uyarınca "devlete karşı işlenen suçlar" kapsamına giren ve maksimum ömür boyu hapis cezası öngörülen en ciddi suçlamalar şöyle: Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs (4 dava), hükümeti ortadan kaldırmaya teşebbüs (1 dava), devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (2 dava). Bu suçlamalarla daha önce Taraf gazetesinde çalışan Ahmet ve Mehmet Altan'a, Nazlı Ilıcak'a ve aralarında sivil toplumcu Osman Kavala'nın da bulunduğu, Gezi Parkı protestolarını organize etmekle suçlanan 16 sanığa dava açıldı.

Davaları izlenen gazetecilerin yüzde 61'i Terörle Mücadele Kanunu kapsamında terörle ilişkili suçlamalara maruz kaldı. Bu suçlamalar arasında; terör örgütü propagandası (71 dava), terör örgütüne üyelik (38 dava), terör örgütüne üye olmamakla birlikte yardım ve yataklık (11 dava), terör örgütü adına suç işleme (3 dava), terör örgütü kurma ve yönetme (5 dava), terörle mücadelede görev alan kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklamak, yayınlamak veya bu yolla hedef göstermek (4 dava), terör örgütünün açıklamalarını yayınlama (2 dava) yer aldı.

Suçlamaların yüzde 10'unu (22 dava) Türk Ceza Kanunu'nun 299. Maddesi kapsamında cumhurbaşkanına hakaret oluştururken, yüzde 7'si de (15 dava) kamu görevlilerine hakaret veya iftira kapsamındaydı.

Sekiz dava ise Türk Ceza Kanunu'nun 301. Maddesi uyarınca Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, devletin kurum ve organlarını aşağılama suçlamasına ilişkindi.

Altı dava yasadışı bilgileri yayınlamakla ilgiliyken bunların dördünde devlet sırlarını açıklama, birinde gizli kalması gereken bilgileri açıklama, birinde ise gizliliği ihlal suçlamaları getirildi.

Gazetecilere yönelik bir diğer grup dava kapsamında ise yasadışı gösteriye katılma (7 dava), halkı kin ve düşmanlığa tahrik (4 dava), şahsa hakaret (4 dava), tekzip yayımlamama (2 dava), suçu övme (2 dava), suça tahrik (2 dava) suçlamaları; birer davada da mahkemeyi etkilemeye teşebbüs, yasadışı kayıt, sermaye piyasaları yasasını ihlal, kamu görevlilerinin görevi ifasını engelleme, veri çarpıtma,

kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğini ve mahremiyetini ihlal ve Wikipedia davasında internette yayıncılık kanununu ihlal suçlamaları getirildi.

Hükümler ve cezalar

Aynı suçlamalara ya da suçlamalar arasında verilen cezalar önemli farklılıklar gösterebiliyor. Topladığımız verilere göre:

“Üye olmamakla birlikte terör örgütüne yardım yataklık” suçundan 27 mahkumiyet kararı verildi ve buna bağlı olarak verilen en ağır ceza 126 ayken en düşük ceza 26 ay oldu, ortalama ceza süresi ise 56 ay. En ağır cezayı alanlar, FETÖ’ye ilişkin bir davada yargılanan **Ahmet Altan** (126 ay) ve **Nazlı Ilıcak** (105 ay) olurken, yüksek cezalara çarptırılan diğer sanıklar, Cumhuriyet gazetesi çalışanlarının yargılandığı davanın Yargıtay’dan dönmesinin ardından yapılan yeniden yargılama sonucunda tekrar ceza alan **Akın Atalay** (97,5 ay) **Mehmet Sabuncu** (90 ay) ve **Ahmet Şık** (90 ay) oldu.

“Terör örgütü propagandası”na en yükseği 45 ay, en düşüğü 3,7 ay ve ortalaması 21,7 ay olmak üzere 27 mahkumiyet kararı verildi. Biri hariç bu hükümlerin tamamı PKK/KCK’ye dair propaganda davalarında geldi.

“Terör örgütü üyeliği” suçlamasına verilen en yüksek ceza ise **Ziya Ataman**’a verilen 169 ay (14 yıl), en düşüğü 75 ay, ortalaması ise 105 ay olmak üzere 13 mahkumiyet kararı verildi.

“Cumhurbaşkanına hakaret” davalarının üçünde 11,5 ay ile 25,5 ay arası ertelenmiş hapis cezası verilirken, diğer üç davada 1.740 TL 7.000 TL arası para cezası verildi.

Yedi davada “Türk milletini aşağılama”dan verilen hükümlerin tamamı beş ay ertelenmiş hapis cezası oldu.

“Usulüne göre tekzip yayımlamama” ile ilgili suçtan üç davada 41.600 TL ile 41.666 TL arası para cezası verildi.

“Terör örgütünün açıklamalarını yayınlamak”tan açılan iki dava 10’ar ay ertelenmiş hapis cezasıyla sonuçlandı, bunlardan biri daha sonra 6.000 TL para cezasına çevirildi.

Son olarak, “terörle mücadelede görev alan kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklamak, yayınlamak veya bu yolla hedef göstermek”ten açılan bir dava 10 ay ertelenmiş hapis cezasıyla sonuçlandı.

Mahkûmiyet kararı verilen 89 davanın 69’u, yani yüzde 78’i terörle alakalı suçlardan açılan davalardı.

SUÇLAMALAR	VERİLEN HÜKÜM	ORTALAMA HAPIS CEZASI
Terör örgütü üyeliği	13	105 ay
Terör örgütüne yardım	27	56 ay
Terör örgütü propagandası	27	22 ay
Terör örgütünün açıklamalarını yayınlama	2	10 ay
Kamu görevlisine hakaret	3	1740 TL (para cezası)
Cumhurbaşkanına hakaret	6	16 ay
Türk Milletini aşağılama	7	5 ay
Terörle mücadelede görevli kişilerin hüviyetini açıklama	1	10 ay
Tekzip yayınlamama	3	41644 TL (para cezası)
TOPLAM	89	224 ay

Terör suçlamalarına kanıt olarak gazetecilik faaliyeti

Rapordaki verilere göre, Terörle Mücadele Kanunu gazetecileri ürettikleri işler yüzünden hedef almakta kullanılıyor. Geçtiğimiz 12 ay boyunca yargılamaların yüzde 76’sında asıl kanıtların sanıkların gazetecilik faaliyetlerine, yayınlarına, röportajlarına, kamuya açıklamalarına ya da kaynaklarla temaslarına dayandırıldığı gözlemi bunu açıkça gösteriyor. Yargı tarafından gazetecilik faaliyeti giderek daha çok suç haline getiriliyor.

Bu suçlamalar, eleştirel ya da rakip siyasi görüşlere veya çıkarlara daha az tolerans gösteren ve kamusal tartışmalara baskı uygulama eğilimindeki bir devlet tarafından dava konusu ediliyor.

Sanıklardan bazıları, azınlık hakları için çaba gösteren ve hükümeti siyasi olarak rahatsız eden tanınmış kişiler. Bazıları Türk Silahlı Kuvvetleri’nin Kürt vatandaşlara yönelik kötü tutumlarını ortaya çıkardıktan sonra tutuklandı ve daha sonra terör örgütü propagandası yapmakla suçlanıp hapsedildi.

Özgür Gündem ana davasında 2016 yazı başlarında gazeteye gönüllü olarak birer gün yayın yönetmenliği yapan 49 misafir editörün tamamı daha sonra terör örgütü propagandası yapmakla suçlandı.

Gülen hareketiyle ilintili olduğu iddia edilen Zaman ve Taraf gibi gazetelerde çalışan gazeteciler, darbe girişimine dahil olmak ya da bugün artık terör örgütü olarak görülen örgüt adına propaganda yapmakla ilişkilendirilerek suçlu bulundu. Darbe girişimindeniki yıl öncesine kadar, AKP iktidarı Gülen hareketiyle yakın bir ortaklık içindeydi. Temmuz 2016'dan sonra hareketle ilişkisi olan herkes otomatik olarak sanık durumuna düştü.

Tutuklu yargılama

Geçtiğimiz yıl boyunca tutuklu yargılanan gazeteci sayısı kademeli olarak azaldı. Bu, olumlu bir gelişmek olmakla birlikte, hiç de gerekmediği halde aylarını ya da yıllarını cezaevinde geçiren sanıklara verilen zararı ortadan kaldırmadı. Dahası, yetkili makamların tutuklu yargılamaya başvurma kapasiteleri ve buna eğilimleri, aşağıda da gösterileceği biçimde devam ediyor ve gazetecilerin üzerinde ilave bir caydırıcılık unsuru olarak işlev görerek otosansür baskısı yapıyor.

Tutuklu yargılamanın Türkiye'de ciddi bir endişe konusu haline geldiği 2016 yılından bu yana onlarca gazeteci, haklarında iddianame hazırlanıp ilk duruşmalarına çıkmadan önce aylarca, bazen yıllarca cezaevinde tutuldu. Tutuklu yargılama tedbiri, büyük oranda istismar edilerek eleştirel gazetecileri sahadan almak için kullanıldı, itham edilen suçlar için kanıtlar daha sonra arandı. Kimi davalar, durumun açık aciliyetine rağmen karar vermeyi aylarca öteleyen Anayasa Mahkemesi'ne taşındı.

AİHM, ifade özgürlüğü davalarında tutuklu yargılamaları otosansüre yol açan ve sadece nefret söylemi ve şiddete tahrik davalarına uygulanması anlaşılır olabilecek "gerçek ve etkin bir taahhüt" olarak görerek devamlı olarak eleştirdi.

Türkiye'nin Anayasa Mahkemesi de ifade özgürlüğü ve tutuklu yargılama davalarında tutarsız kararlar verdi. Mayıs 2019'da Cumhuriyet gazetesi davasındaki 11 sanık hakkındaki başvuruyu reddederken, IPI yönetim kurulu üyesi Kadri Günsel'in de dahil olduğu üç sanığın tutuklanmasının özgürlük, güvenlik ve ifade özgürlüğünün ihlali olduğuna karar verdi². Bu arada alt mahkemeler, uluslararası standartlara uygun bir gerekçelendirmeye gitmeden, tutukluluk hükümlerinde ısrar ediyor.

Öne çıkan bazı tutuklu yargılanma davaları şöyle:

² <https://www.mlsaturkey.com/tr/aymden-6-gazetecinin-basvurusuna-ret-3-kisi-icin-ihlal-karari/>

Ahmet Altan ve **Nazlı Ilıcak** Eylül 2016'dan haklarındaki hükmün açıklanıp serbest kaldıkları Kasım 2019'a kadar, üç yıldan uzun süreyle tutuklu yargılandı. **Mehmet Altan** ağabeyi Ahmet Altan ile beraber tutuklanmış fakat Haziran 2018'de serbest bırakılmıştı.

Cumhuriyet'in 17 gazeteci ve çalışanı farklı sürelerle tutuklu yargılanırken, gazetenin İcra Kurulu Başkanı **Akın Atalay**, 500 günden uzun bir süre cezaevinde tutuldu. **Ahmet Şık** 435 gün tutuklu kaldı. Yargıtay, haklarında Nisan 2018'de verilen terör örgütüne yardım ve yataklık hükmünü Eylül 2019'da bozdu fakat alt mahkeme hemen ardından başlayan Kasım 2019'daki yeniden yargılamada baştaki mahkumiyet kararında ısrar etti.

Almanya vatandaşı **Deniz Yücel**, Şubat 2017 ile Şubat 2018 arasında 12 ay casusluk suçlamaları nedeniyle tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakıldı ve Almanya'ya dönmesine izin verildi.

Meşale Tolu, iki buçuk yaşındaki bebeğiyle birlikte Mayıs ve Aralık 2018 arasında altı ay tutuklu kaldı. **Adil Demirci** ise Nisan 2018'den 14 Şubat 2019'a kadar tutuklu idi.

Max Zirngast, Eylül ve Aralık 2018 arasında tutuklu idi ve ancak Eylül 2019'da beraat ettikten sonra ülkesi Avusturya'ya dönmesine izin verildi.

19 Nisan 2018'de tutuklanan ETHA editörü **Semiha Şahin** ve muhabiri **Pınar Gayıp**, 14 ay tutuklu yargılandıktan sonra 13 Haziran 2019'da ev hapsine yollandı. Ev hapsi kararı 11 Aralık 2019'da kaldırıldı.

Silvan Mücadele Genel Yayın Yönetmeni **Ferhat Parlak**, bir gizli tanığın ifadesi üzerine 10 Nisan 2018 ile 8 Temmuz 2019 arasında 15 ay boyunca tutuklu yargılandı.

Kibriye Evren, 9 Ekim 2018'den 12 Kasım 2019'a kadar 13 ay tutuklu yargılandı.

Ruken Demir 26 Kasım 2019 ile 5 Mart 2020 arasında tutuklu yargılandı.

Zamanla, davalar ilerledikçe tutuklu yargılanan gazeteci sayısı düştü. Sonuç olarak sanıkların çoğu ya hüküm giydi, ya da davaları sürerken mahkemelerin verdiği yurt dışına çıkış yasağı veya adli kısıtlama tedbiriyle serbest bırakıldı.

Tutuklu yargılamalara yönelik eleştirilerin artmasıyla, Ekim 2019'da meclisten geçen yargı reform paketi kapsamında yetkililer tutuklu yargılanmaya yeni sınırlamalar getirme gereği duydu. Fakat otoritelerin elinde hâlâ gazetecilerin en çok maruz kaldığı terörle ilişkili suçlardan açılan davalarda sanıkları iki yıla kadar tutuklu yargılama hakkının bulunması nedeniyle bu sınırlamalar gazeteciler için çok fazla bir değişiklik yaratmadı.

Sayılarıdaki bariz düşüşe rağmen, tutuklu yargılama halen suistimal edilen ciddi bir konu. Gezi Parkı protestolarını destekleyerek anayasal düzeni bozmaya teşebbüsten yargılanan işadamı ve sivil toplum figürü Osman Kavala, Kasım 2017'den bu yana tutuklu. AİHM, Aralık 2019'da tutukluluğun hak ihlali olduğu kararına vardı.³ Şubat 2020'de Kavala mahkemece suçsuz bulundu ve serbest bırakılmasına

³ <https://bianet.org/1/13/216907-aihm-osman-kavala-nin-derhal-serbest-birakilmasini-hukmetti>

karar verildi fakat hemen ardından siyasi ve askeri casusluk suçlamalarıyla yeniden tutuklandı ve halen tutuklu yargılanıyor.⁴

Halkların Demokrasi Partisi'nin (HDP) dokuz üyesi, partinin yedinci kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen fakat yasaklanan bir gösteriye katılmaktan Ekim 2019 ile Şubat 2020 arasında tutuklu kaldı. Dört ayın sonunda serbest bırakıldılar, yargılamaları sürüyor.

Mart 2020'nin ilk haftasından bu yana altı gazeteci Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) çalışanının kimliğini açıklamak suçlamasıyla tutuklu.⁵ Gazeteciler, Libya'da öldürülen ve hükümet tarafında şehit ilan edilen bir istihbaratçının cenaze törenini haberleştirmişti. İstihbaratçının kimliği bir meclis tartışmasında adının anılmasıyla kamuya açık hale gelmişti ve belki de bu davanın en ilginç tarafı, suçlanan gazetecilerin bu yetkilinin adını hiç açıklamamış olması oldu. Gazeteciler, haberlerinde yetkilinin ad ve soyadının baş harflerini kullandılar ya da soyadını değiştirdiler. Bu durumda gerçekte hangi sebeple tutuklular? Yaptıkları haberler, "milletin bir şehidinin" nasıl isimsizce gömüldüğünü, bunun da hükümet adına bir utanç vesilesi olduğunu ortaya çıkarmıştı.

Tutuklu yargılama gücü, radikalleşen bir yargının elinde kendisini eleştirenlerin özgürlüğünü mahkemeye bile çıkarmadan aylarca alma erkinin bir aracı olmaya devam ediyor.

Türkiye'de tutuklu yargılamaların kullanımı ve suistimali ile Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına dair daha detaylı bir inceleme IPI misyonun "Türkiye'nin Gazetecileri Sanık Sandalyesinde: Dördüncü Kuvvetin Yargı Yoluyla Susturulması" raporunda bulunabilir.⁶

Diğer adil yargılama göstergeleri

Kanuni hâkim güvencesi

İzlenen davaların yüzde 27'sinde mahkeme heyeti üyelerinden en az biri değişti. Davaların yüzde 22'sinde değişen hâkim, heyet başkanı oldu.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 36. ve 37. maddelerinde herkese kanuni hâkim hakkını taahhüt eder. Bu hak, belirli bir davada hüküm veren hakimlerin yasaca önceden belirlenmiş nesnel kriterlere dayanarak seçilmesi şartını getirir. Bu, hakimlerin belirli bir sonucu empoze etmek üzere seçilmediğini temin etmek açısından büyük önem taşır. Hakim heyetindeki sık değişiklikler, kanuni hakim ilkesiyle çelişir. Hakimleri etkilenmeye ve baskı görmeye açık hale getirerek onların güvenliğini tehlikeye atar, bu yüzden de mahkemelerin tarafsızlığını ve bağımsızlığını riske atar.

⁴ <https://www.bbc.com/news/world-europe-51550121>

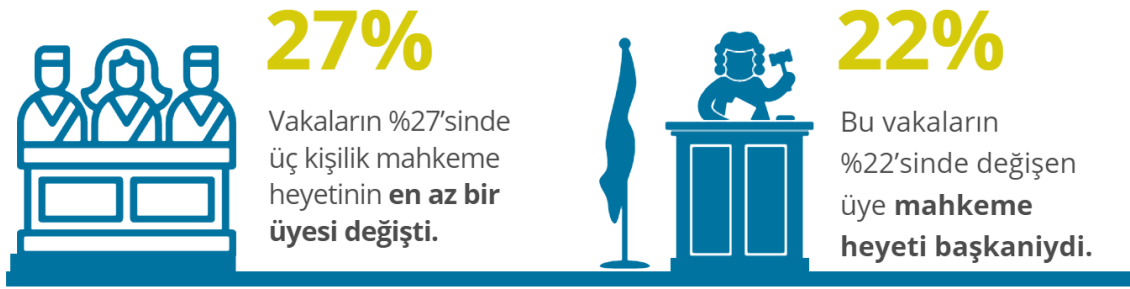
⁵ <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/turkiye-mit-gorevlisinin-cenazesini-haberlestiren-alti-gazeteciyi-serbest-birakmali/>

⁶ <https://ipi.media/journalists-in-the-dock-the-judicial-silencing-of-the-fourth-estate/>

Kanuni hâkim ilkesinin önemi, Osman Kavala ve diğer 15 sanığın yargılandığı Gezi Parkı davasına bakan hakimlerden birinin Kavala'nın serbest bırakılması yönünde görüş bildirdikten sonra Temmuz 2919'da değiştirilmesiyle bir kez daha görüldü.

Hakimin görevinin üyeleri doğrudan cumhurbaşkanı ve TBMM tarafından atanan Hakimler Savcılar Kurulu'nca değiştirilmesi, yargının iktidardaki partinin iradesine boyun eğdiğini gösterdi.

Birçok diğer örnekte, hakim heyetindeki değişikliklerin davaların ileri safhalarında gerçekleşmesi, yeni hakimlerin davaya aşinalık kazanmak için zamana ihtiyaç duymasından dolayı süreçleri daha da yavaşlattı. Hakimlerin davalara geç atanması, aşına olmadıkları bir davada belirli bir karar vermek üzere atandıkları izlenimi yaratarak hakim tarafsızlığına gölge düşürüyor.

Yeni Asya gazetesi Genel Yayın Yönetmeni **Kazım Güleçyüz** ve **Halil İbrahim Özdebak**, son duruşmadan hemen önce yeni bir hâkimin atandığı bir heyet tarafından "terör örgütü propagandası" yapmak gerekçesiyle üçüncü duruşmada hapis cezasına çarptırıldı.

Dönemin Enerji Bakanı olan, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın damadı Berat Albayrak'a ait olduğu iddia edilen bir email hesabını "hackleyen" sol görüşlü bilgisayar korsanı kolektifi RedHack'in sızdırdığı dokümanları haberleştirmekten dolayı altı gazeteci ve medya çalışanının yargılandığı "RedHack davası"nın dokuzuncu duruşmasında mahkeme heyetinde değişiklikler oldu. Üç gazeteci - Mezopotamya Haber Ajansı'ndan **Ömer Çelik**, Diken internet sitesinden **Tunca Öğreten** ve BirGün gazetesinden **Mahir Kanaat** - 300 günün üzerinde süreyle tutuklu yargılandı. Dava Ekim 2017'de başladı ve mahkeme heyetinin üç üyesi de Ocak 2020'de değiştirildi.

Özgür Gündem gazetesi eski Genel Yayın Yönetmeni **Hüseyin Aykol**, eski Yazı İşleri Müdürü **Reyhan Çapan** ve **İslam Tüner**, **Lütfi Yavuzaslan**, **Methi Kaya**, **Hasan Başak** ve **Kemal Yakut** isimli muhabirlerin Mart 2016'da Kürt illerinde "özerk yönetim" tartışmalarını haberleştirmekten ötürü yargılandıkları davanın 14. duruşmasında da bir hakim değiştirildi.

Hakim değiştirme vakalarının sıklığı, sürecin suistimale açık olduğuna işaret ediyor.

Hâkimlerin sanıklara tutumu

Hâkimlerin sanıklara tutumunda belirgin bir iyileşme yaşandı. Gözlemciler, Temmuz ve Aralık 2018 arasında hakimlerin davaların yüzde 20'sinde savunma avukatlarına, yüzde 27'sinde ise sanıklara kaba ya da agresif davrandığını tespit etmişti.

Bu tür davranışlar “masumiyet karinesi”ni ihlal eder ve adil yargı normlarının ciddi bir ihlalidir.

Fakat, son raporda göre (Ocak-Şubat 2020), bu rakamlar hızla düştü ve rapor edilen vaka sayısı dörde indi. Bu vakalardan üçünde hakim mükerrer olarak savunmaya müdahale ederken, dördüncü vakada hakim sanığa hitaben resmiyet ifade eden “siz” sözcüğü yerine gayri resmi “sen” sözcüğünü kullandı. Hakim kürsüsünün bağımsızlığı ve tarafsızlığı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6.1 Maddesi ve bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti kanunlarınca kurumsal gereklilikler olarak güvence altına alınmıştır. Bağımsızlık görüntüsü, AİHM'in bir mahkemenin bağımsız olup olmadığının belirlenmesi için ortaya koyduğu dört kriterden biridir⁷.

Video konferansla duruşma uygulaması SEGBİS

2018 raporunda izlenen 44 duruşmanın 15'inde (yüzde 34) başvuru video konferans sistemi SEGBİS kullanımı, ciddi bir sorun olarak belirtildi. Sanıkların kendi davalarına katılmalarına izin verilmeyerek kaldıkları cezaevinden SEGBİS aracılığıyla ifade vermeleri istendi. Bu sistem, ağırlıklı olarak davanın görüldüğü şehirden uzak mesafede cezaevlerinde tutulan Kürt gazetecilerin davalarında kullanıldı. Teknik sorunlar, çoğu zaman düşük bağlantı kalitesi nedeniyle daha da büyüdü.

Sanıkların kendi davalarında hazır bulunmaları, tüm adil yargılanma ilkeleri için esastır.

SEGBİS'in halen işlevde ve suistimale açık olmasına rağmen, geçtiğimiz 12 ay içinde kullanımı belirgin bir şekilde düşerek son raporda (Ocak/Şubat 2020) iki duruşmaya indi.

Mahkemeler, COVID-19 salgınıyla birlikte SEGBİS kullanımını bu kez sağlık gerekçesiyle yaygınlaştırabilir. Verili koşullar altında SEGBİS'in bu şekilde kullanımı haklı görülebilir ancak bu tür bir artışın sanıkların davalara tam katılımı, ve tanıkların sorgulanması da dahil olmak hiçbir engelle karşılaşmadan gerçekleştirilmesi güvence altına alınması gerekir. IPI ve MLSA'nın daha önce de raporladığı gibi, gazetecilerin davalarında SEGBİS kullanımı, teknik sorunlar yüzünden sıklıkla olumsuz etkilendi.

⁷ AİHM, mahkemelerin bağımsızlığının tespiti için dört kriter ortaya koyar: 1. Yargıçların atanma usulleri, 2. Yargıçların görev süreleri, 3. Dış baskılara karşı yargıçları koruyan teminatlar 4. Bağımsızlık görüntüsü.

Mahkeme salonu koşullarının duruşmaları olumsuz etkilemesi

Gözlemcilerin raporlarına göre, mahkeme salonu koşullarında belirgin bir iyileşme yaşandı. Yılın ilk yarısında, gözlemciler izledikleri duruşmaların yüzde 50'sinden fazlasında sorun bildirdiler. Bu rakam, son iki ayda olumsuz koşul rapor edilen 12 duruşmaya (yüzde 20) kadar düştü. En yaygın şikayetler, duruşma salonlarının kamu katılımı için çok küçük olması ve hakimlerin, savcılarının ve avukatların söylediklerinin güçlükle duyulması yönündeydi.

İyi mahkeme salonu koşulları, şeffaflık ve duruşmaların sorunsuz ilerlemesi açısından önemli olduğundan adil yargılamanın bir gerekliliğidir.

Bazı alanlardaki ilerlemenin sebepleri

Bu dava izleme programı, en temel adil yargılanma ilkelerinin ciddi ve sistematik ihlaline dair bilgiler üzerine oluşturuldu. Veriler, mahkemelerin profesyonelliği ve idaresi açısından bazı göstergelerde belirgin bir iyileşmeye işaret ediyor. Bu durumun birden çok muhtemel açıklaması olabilir.

Darbe girişimi ve ardından gelen olağanüstü hal uygulaması, son derece gergin bir dönemdi ve devlete karşı komplo girişiminde bulunduğu şüphelenen kişiler için düşmanca bir atmosfer oluşturdu. Süzgeç, hükümete karşı tehdit olarak görülen tüm eleştirel grupları kapsayacak kadar genişti ve o dönemdeki hakimlerin dahi üçte biri görevden alınarak devlete karşı komplo konusunda yargılandı. Bu son derece şüpheli ve gergin atmosferde, dava süreç ve prosedürlerinin çöktüğüne, adil yargılamanın temel normlarının sıklıkla ihlal edildiğine şahit olundu.

Üzerinden geçen üç yılda, atmosfer sakinledi, göreve aceleyle getirilen genç ve tecrübesiz hâkimlerin mahkeme salonu idare becerilerini geliştirecek zamanı oldu. Bu durumun da mahkeme süreçlerinin idaresinde etkinleşmeye ve profesyonelliğe katkısı olabilir.

Yargı hâlâ etki altında

Bu alanda da bazı olumlu gelişmeler var. Ancak durum yine de siyasi liderlerin etkisinden azade çalışan, bağımsız ve tarafsız bir yargının yeniden ortaya çıktığı şeklinde anlaşılmalıdır.

Birincisi, yargı, cumhurbaşkanlığı tarafından kendi çıkarlarına hizmet etmesini güvenceye almak üzere dayatılan dikey güç yapılanmasının altında daha da aşağılara itildi. En önemlisi, 2017'deki anayasa

değişikliğiyle yargıdaki atamaları, terfileri ve standartları yöneten Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun üyelerinin belirlenmesi prosedürü değiştirildi. 2017 öncesinde kurul üyeleri hakimler tarafından seçilirdi. Bugün 13 üye doğrudan cumhurbaşkanı (13 üyenin altısı) ve TBMM (13 üyenin yedisi) tarafından atandığından kurulun katı disiplini ve iktidardaki güçlere sadakati sağlandı.

İkincisi, olağanüstü hal döneminde hakimlerin üçte biri hükümete sadık hakimlerle değiştirilerek yargının bir kuşağının siyasi kültürü de değiştirilmiş oldu.

Üçüncüsü, onlarca gazetecinin, eleştirel haberlerinden ötürü terörle ilişkili suçlardan cezalandırılmasına devam edildi.

Bununla birlikte, mahkemelerin yürütmenin bir aracı haline geldiğine ve cumhurbaşkanı tarafından getirilen dikey güç yapısı değişmedikçe öyle olmaya devam edeceğine dair çok sayıda örnek var.

- Kasım 2019'da tutukluluk süresi giydiği hükme sayılarak serbest bırakılan **Ahmet Altan**, bir siyasi itiraz dalgası sonucu kaçma riski gerekçe gösterilerek tekrar cezaevine yollandı.
- Eylül 2019'da Yargıtay'daki başvuruları delil yetersizliği nedeniyle kabul edilen 12 Cumhuriyet gazetesi çalışanının haklarında verilen tahliye kararı Ekim'de alt mahkemece reddedildi. Alt mahkeme, Kadri Gürsel dışındaki tüm sanıkların mahkumiyeti kararında ısrar etti.
- **Osman Kavala** hakkındaki beraat ve serbest bırakılması yönündeki karar ve hemen ardından yeni suçlamalarla tekrar tutuklanması, devletin siyasi bir muhalifini usulden bağımsız olarak cezalandırma kararlılığını gösteriyor.
- Altı gazeteci – Oda TV Genel Yayın Yönetmeni **Barış Pehlivan**, Haber Müdürü **Barış Terkoğlu**, Oda TV'ye Manisa'dan haber geçen yerel muhabir **Hülya Kılınç**, Yeniçağ gazetesi yazarı **Murat Ağirel**, Yeni Yaşam gazetesi Genel Yayın Yönetmeni **Ferhat Çelik** ile Sorumlu Yazı İşleri Müdürü **Aydın Keser** – adı daha önce kamuda duyulan bir "istihbarat görevlisinin adını ifşa etmekten" Mart 2020'de tutuklandı. Tutuklu gazetecilerin ilk duruşmaları 24 Haziran 2020 tarihinde görülecek.

Farklı dava kategorilerinde vaka incelemeleri

Bu bölüm, dava izleme süreci boyunca takip edilen en önemli davalar hakkında genel bir bakış sağlayarak; davaları farklı suçlamalara göre aşağıdaki gibi kategorilendiriyor.

Terörle ilgili suçlamalar:

- PKK/KCK
- FETÖ
- MLKP
- Propaganda
- Terörle mücadelede görev alanların hedef alınması

Devletin egemenliğini ve organlarının itibarını hedef alan suçlar:

- Cumhurbaşkanına hakaret: TCK'nın 299. Maddesi
- Türk milletini aşağılama: TCK'nın 301. Maddesi

Ekonomi gazeteciliği ve araştırmacı gazeteciliğe baskı

Devlet sırlarını ifşa

Terörle ilgili suçlamalar

Türkiye'nin 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK), sıklıkla gazetecilere ve ifade özgürlüğüne karşı bir araç olarak kullanılıyor.

Terör suçlaması içeren dosyalara Ağır Ceza Mahkemeleri bakıyor ve "anayasal düzene karşı suçlar" ile birlikte en ağır suçlamaları oluşturuyor. Gazeteciler ağırlıklı olarak terörle ilişkili suçlamalarla itham ediliyor ve böylelikle gazetecilik faaliyetlerinden değil, teröre ilişkin suçlardan hapse atıldıklarına dair asılsız bir argüman geliştiriliyor. Gazetecilerin karşılaştığı terörle ilgili suçlamaların farklı biçimleri var.

Terör örgütü propagandası ve terör örgütünün açıklamalarını basmak ya da yayımlamak da

gazetecilerin sık karşılaştığı suçlamalardan. Bu suçlamaların ikisi de tanımlamalarının belirsizliği nedeniyle savcılar tarafından mümkün olan en geniş anlamda yorumlanabiliyor.

Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/1. Maddesi "terörle mücadelede görev almış kişilerin hüviyetlerini açıklamayı ya da yayınlamayı veya bu yolla bu kişileri hedef göstermeyi" suç ilan ediyor. Askeri yetkililerin, polis memurlarının hatta savcılarının adını yazmak dahi gazeteciler aleyhine çok sayıda dava açılmasına sebep oldu. Bu madde, başka medya kuruluşları ya da kamu yetkilileri aynı bilgileri vermiş olsa bile eleştirel haber kuruluşlarını baskı altında tutmak için suistimal edildi.

"Terör örgütü propagandası" ve "terör örgütünün açıklamalarını basmak ya da yayımlamak" da gazetecilerin sık karşılaştığı suçlamalardan. Bu suçlamaların ikisi de tanımlamalarının belirsizliği nedeniyle savcılar tarafından mümkün olan en geniş anlamda yorumlanabiliyor.

Gazeteciler hakkında "terör örgütüne üyelik" ve "üye olmamakla birlikte terör örgütüne yardım ve yataklık" suçlamaları getiren iddianameler de düzenlendi. Türk hükümetinin terörist olarak tanımladığı üç ana örgüt, gazetecilere karşı açılan davalarda düzenli olarak karşımıza çıktı: Kürdistan İşçi Partisi (PKK), Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP). Bu üç örgüte ilgili davalara dair detayları aşağıdaki listede bulabilirsiniz.

Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ve Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK)

Bu bağlamda en yoğun tetkikleri ve baskıyı Kürt medyası görüyor. Kürt siyasal hareketine yakın görüşte ya da Kürtçe yayın yapan medya kurumlarında çalışan gazeteciler haber kaynaklarıyla yaptıkları telefon görüşmelerinden, izledikleri gösterilerden, muhabir olarak girdikleri binalardan ve Suriye'ye olan seyahatlerinden dolayı sıklıkla "terör örgütü üyeliği" suçlamalarıyla karşılaşılıyor. Ağırlıklı olarak PKK ve beraberinde KCK üyesi olmakla suçlanıyorlar. Erdoğan rejimini ve onun savaş politikalarını eleştiren Kürt siyasal hareketine öncelik veren yayınlar otomatik olarak bu örgütlerle ilişkilendiriliyor. Mahkemeler, bu gazetecileri "yardım ve yataklık"la suçlamak yerine genellikle sanıkların örgüt hiyerarşisi içinde bir konum sahibi, çoğunlukla da örgütün "basın kanadı" çalışanı olduklarını kanıtlamaya çalışıyor. Bu davaların çoğu Kürt illerinde görülüyor. MLSA geçtiğimiz yıl boyunca Bitlis, Batman, Diyarbakır, Şırnak ve Van'daki PKK/KCK davalarını izledi. Bu izlenen davalardan en çarpıcı olanlar şöyle:

Gazeteci **Kibriye Evren** haber paylaşımlarını da içeren sosyal medya gönderileri, yurtdışı ziyaretleri, aleyhindeki gizli tanık ifadeleri ve haber kaynaklarıyla konuşmalarına dayanılarak “PKK/KCK üyeliği” ve “terör örgütü propagandası” suçlamalarıyla mahkeme önüne çıkarıldı. Evren, Kürtçe ve Türkçe yayın yapan feminist haber ajansı Jin News'ta muhabir. İlk olarak 9 Ekim 2018'de tutuklandı ve seyahat yasağıyla serbest bırakıldığı 12 Kasım 2019'daki sekizinci duruşmaya kadar tutuklu kaldı.

Evren, tutukluğu esnasında cezaevindeki Kürt hükümlü ve tutuklularla birlikte açlık grevine de katıldı. Altıncı duruşmasında asıl savunmasını veren Evren, şöyle dedi: “Bu mesleği severek ve isteyerek yapıyorum. Mesleğimin tutuklanma nedenimin olmasına üzülüyorum. Burada gazetecilik faaliyetlerim yargılanıyor ve sosyal medya gönderilerimin amacı haberi halka yaymaktır.” Evren'in bir sonraki duruşması, 14 Temmuz 2020'de görülecek.

Silvan Mücadele isimli yerel gazetenin Genel Yayın Yönetmeni **Ferhat Parlak** da gazetenin yayın politikası, “Şehitler Şehri Silvan” adlı kitabı ve orduya karşı düzenlenen şiddet gösterilerine katıldığına dair aleyhindeki ifadelere dayanılarak “PKK/KCK üyeliği” suçlamasından yargılanıyor. Parlak 10 Nisan 2018'de tutuklandı ve 8 Temmuz 2019'daki ilk duruşmasına kadar 15 ay tutuklu kaldı. Parlak, hakkındaki gizli ve açık tanık ifadelerinin tutarsız olduğunu ve kendileri sorgulanmaktan kurtulmaya çalışan şahıslarca uydurulduğunu iddia etti. Parlak, fotoğraf çekerken Molotof kokteyli atmasının imkansız olduğunu söyleyerek bu suçlamayı reddetti ve kanıt olarak fotoğraf görmek istedi: “Her zırhlı araçta kamera var, molotof atmış olsaydım bu görüntüler ortaya çıkardı.”

Silvan Mücadele'nin haberlerini savunan Parlak, aynı haberleri yayınlayan başka gazeteleri de kanıt olarak gösterdi. Birden çok tanık Parlak'ın sadece gazeteci olduğu iddiasını destekledi. Bir sonraki duruşması 21 Eylül 2020'ye ertelendi.

Bitlis'te yerel gazetecilik yapan **Uğur Yılmaz**, Kasım 2019'da “PKK/KCK üyeliği” suçundan 6 yıl 10 ay hapis cezasına çarptırıldı. Yılmaz, 17 Temmuz 2017'den beri tutuklu idi. Bitlis Belediyesi'nin basın bürosunda çalışıyordu ve yaptığı haberlerle sosyal medya gönderileri aleyhine delil olarak kullanıldı. Elazığ'da bir cezaevinde tutulan Yılmaz defalarca temel haklarının gasp edilmemesi için Bitlis'teki duruşmalara bizzat katılmayı talep etmesine rağmen SEGBİS ile duruşmalara katıldı.

Şırnak'ta bir mahkeme, kapatılan Dicle Haber Ajansı (DİHA) muhabiri **Ziya Ataman**'ı Eylül 2019'da “PKK/KCK üyeliği” suçundan 14 yıl üç ay hapse mahkum etti. Ataman, çok sanıklı bir davada çok küçük kanıtlarla bombalı eylem düzenlemekten yargılandı. Son duruşmasında Ataman, mahkemeye aleyhindeki tanık ifadelerinin işkence altında alındığını ve daha sonra bu ifadelerin geri çekildiğini hatırlattı. Ataman ayrıca dosyada isminin bulunduğu iddia edilen ajandaya da değinerek “Madem 400-500 isim var, neden yalnızca 8-9 kişi yargılanıyor?” diye sordu. Bir avukat, savcının esas hakkındaki mütalaasının, polis soruşturmasından “kopyala-yapıştır” yöntemiyle alındığını ve aynı metnin diğer sanıklar için de kullanıldığını tespit etti. Avukat, “Bu suça şahıslardan ulaşma çabasıdır. Sanıkların birçoğunun evi yanmış. Bir ajanda üzerine dosya açılıyor” dedi. İşkence altında alınan ifadelerin gazetecilerin yargılandığı PKK/KCK davalarında kanıt olarak kullanılması, yaygın bir uygulama.

Mezopotamya Haber Ajansı İzmir muhabiri **Ruken Demir**, İzmir'deki evine düzenlenen bir polis baskınının ardından 26 Kasım 2019'da "PKK/KCK üyeliği" suçlamasıyla tutuklandı. Şartlı tahliye kararıyla serbest bırakıldığı 5 Mart 2020'deki ilk duruşmasına kadar tutuklu kaldı. Demir'e karşı birincil kanıt olarak haber kaynağıyla yaptığı telefon görüşmeleri gösterildi. Bu ilk duruşmadaki kapsamlı savunmasında, her bir temasının ardındaki haberi açıklayarak bu görüşmelerin genel konseptini aktardı. Demir şöyle dedi: "İddia terör örgütü üyeliği, fakat bu suça işaret eden somut bir delil yok. İddianameye konu olan tape'lerde kendimi tanıtmışım, haber yapmışım, 'Haber yapabilir miyiz? Kendinizi rahat hissediyor musunuz? Böyle bir iddia var' demişim. ... Türkiye'de %95 tek tip haber yapılıyor, kalan %5'imiz de farklı haberler yaptığımız için korkuyoruz çünkü bir gün bunun bedelini ödeyeceğimizi biliyoruz. Cezaevlerindeki koşullara, Kaz Dağları'ndaki altın madeni skandalına, iklim krizine dair yaptığım haberlerin hepsi davada aleyhime kullanılan deliller olmuş." Demir'in bir sonraki duruşması, 7 Temmuz 2020'de.

Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ)

15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminin ardından Türk hükümeti, cemaat lideri Fethullah Gülen'in destekçileri için Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) tanımını kullanmaya başladı. Hükümet Fethullah Gülen'i darbe girişiminden sorumlu tutmadan önce, Gülen hareketi iktidardaki AKP'nin yakın bir müttefikiydi.⁸

Mart 2016'da el konan Zaman gazetesi,⁹ Gülen ile bağı olduğu iddiası nedeniyle gazeteciler hakkındaki FETÖ soruşturmalarının öncelikli odağı oldu. Fakat, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı açıktan eleştirenler de halkı Erdoğan'a karşı kışkırtarak hükümeti devirme girişiminde bulunmak suretiyle FETÖ'ye yataklık etmek suçlamalarıyla dava edildi. Erdoğan ve AKP'nin önde gelen muhaliflerinden olan Cumhuriyet ve Sözcü gazetelerinde çalışan gazeteciler, "üye olmamakla birlikte FETÖ'ye yardım ve yataklık" suçlamalarıyla ağır cezalara çarptırıldı.

Zaman gazetesinin eski Konya temsilcisi **Şirin Kabakçı**, "FETÖ üyeliği" iddiasıyla 6 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırıldı. Kabakçı'nın avukatı, 20 Şubat'taki son duruşmada Zaman gazetesinde çalışmanın insanı FETÖ üyesi yapmayacağını ve müvekkilinin sadece gazetecilik faaliyeti yürüttüğünü söyleyerek kararı protesto etti.¹⁰

Temmuz 2016'da kapatılana kadar Zaman gazetesinin Sorumlu Yazı İşleri Müdürü olan **Harun Çümen**, 18 Temmuz 2019'da FETÖ üyelerinin yurtdışına kaçmasına yardımcı olma suçlamasıyla 7 yıl altı ay hapis cezasına mahkum edildi. Çümen'in avukatı, müvekkilinin bu iddialarla ilgili hiç sorgulanmadığını ve iddiaların temelsiz olduğunu söyledi.

⁸ <https://www.newyorker.com/magazine/2016/10/17/turkeys-thirty-year-coup>

⁹ <https://t24.com.tr/haber/zaman-gazetesine-kayyum-atandi-kayyumlar-polis-esliginde-yola-cikti,330712>

¹⁰ <https://www.mlsaturkey.com/tr/sirin-kabakciya-orgut-uyeliginden-6-yil-3-ay-hapis-cezasi/>

Aralık 2019'da, **Sözcü gazetesi** ekibinin yargılandığı yüksek profilli bir davada, yedi gazeteci "FETÖ/PDY örgütüne bilerek ve isteyerek yardım ve yataklık" suçundan hüküm giydi. Sözcü çalışanlarına karşı yürütülen farklı soruşturmaların birleştirilerek tek bir ana dava altında toplandığı bu çok sanıklı davada, delil olarak gazetenin editoryal politikaları ve hükümet karşıtı haberleri gösterildi. Dava 11 duruşma sürdü. Köşe yazarları **Emin Çölaşan** ve **Necati Doğru** 3 yıl 6 ay 15'er gün, Genel Yayın Yönetmeni **Metin Yılmaz** 3 yıl 4 ay, İnternet Koordinatörü **Yücel Arı**, muhabir **Gökmen Ulu** ve Mali İşler müdürü **Yonca Yücekaleli** de 2 yıl 1'er ay cezaya çarptırıldı.¹¹

"Terör örgütüne yardım ve yataklık" suçlaması, Türk Ceza Kanunu'nda da (314/2. Madde ile de ilgili olarak 220/7) geçmesine rağmen Terörle Mücadele Kanunu'na atfen kullanılıyor ve gazetecilerin yargılandığı davalarda terörle ilgili yaygın bir suçlama. Savcılar örgütle sanık arasında somut bağ kurma sorumluluğundan kurtarıyor ve yayın politikalarının ve haberlerin yüzeysel olarak "terörist örgütün eylemleri/amaçlarına yardım amaçlı fiiller" olarak yorumlanmasıyla gazetecileri mahkum etmeyi mümkün kılıyor.

Cumhuriyet gazetesi çalışanları da mahkemenin PKK/KCK, FETÖ/PDY ve Devrimci Halk Kurtuluş Partisi (DHKP-C) de dahil olmak üzere aynı anda farklı terör örgütlerine yardım ettiklerine hükmetmesinin yanı sıra, bu örgüte yardım etmekten de ceza aldılar.

Taraf gazetesi eski Genel Yayın Yönetmeni **Neşe Düzel** ve eski Sorumlu Yazı İşleri Müdürü **Bülent Onur Şahin**, gazetenin Türk Havayolları (THY) ile ilgili olarak 2014'ten beri yaptığı haberlere dayanarak "Sermaye Piyasaları Kanunu'nu ihlali" suçlamasıyla 26 Kasım 2019'da mahkeme önüne çıkarıldı. İddianamede yer alan iki haberde THY'nin ciddi maddi sıkıntılar içinde olduğu ve yasaya aykırı bazı devlet fonlarına bağlı olduğu iddia ediliyordu. Mahkeme yetkisizlik kararı vererek dosyayı İstanbul Başsavcılığı'na geri yolladı ve suçlamanın "terör örgütüne yardım" olarak güncellenmesini talep etti.

Taraf gazetesi kapatılmadan önce gazetenin Gülen ile bağları olduğu iddia edilmişti. Mahkeme, Taraf'ın devlet şirketleri ya da değerli özel şirketlerle ilgili olarak yanlış yönlendirici haberler yaparak bu şirketlerin değerini düşürmek ve FETÖ'nün amaçlarına uygun olarak bir finansal kriz yaratmak amacıyla olduğunu ileri sürdü.¹²

İki yeni davada, gazeteciler Fuat Avni kullanıcı isimli, anonim Twitter hesabından paylaşılan, 2013'teki yolsuzluk skandalıyla ilgili olarak 2014 ve 2015 yıllarında AKP ile ilgili sızdırma ve gizli bilgileri haberleştirdikleri gerekçesiyle "FETÖ'ye yardım ve yataklıkla suçlandı.¹³ BirGün gazetesi çalışanları **Barış İnce**, **Bülent Yılmaz**, **Can Uğur** ve **İbrahim Aydın**¹⁴ ilk duruşmalarına 26 Kasım 2019'da çıktı. Online haber portalı T24'ün Genel Yayın Yönetmeni **Doğan Akin**'in¹⁵ ilk duruşması ise Şubat 2020'deydi. Gazeteciler, o dönemde Fuat Avni'nin iddialarını yayınlamanın kamu yararı içerdiğini ve

¹¹ <https://www.mlsaturkey.com/tr/sozcu-davasinda-7-gazeteciye-hapis-cezasi/>

¹² <https://www.mlsaturkey.com/tr/taraf-gazetesinin-thy-haberlerine-feto-uyeliginden-yargilama-talebi/>

¹³ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Fuatavni>

¹⁴ <https://www.mlsaturkey.com/tr/birgunden-dort-gazeteciye-acilan-fuat-avni-davasi-basladi/>

¹⁵ <https://www.mlsaturkey.com/tr/t24-genel-yayin-yonetmeni-dogan-akin-hakim-karsisina-cikti/>

ana akım ve hükümet yanlısı medya da dahil olmak üzere tüm medya kuruluşlarının bunları haberleştirdiğini ileri sürdü. Akın, ilk duruşmasında “Burada yargılanan gazeteciliktir. Suçlamaları reddediyorum,” dedi.

Marksist-Leninist Komünist Parti (MLKP)

Etkin Haber Ajansı (ETHA) muhabirleri ve editörleri, ağırlıklı olarak Ezilenlerin Sosyalist Partisi (ESP) ile ilişkisi olduğu iddia edilen Marksist-Leninist Komünist Parti’ye (MLKP) yönelik terör suçlamalarıyla dava ediliyor. ESP’nin Suriye’deki Kürt direnişine desteği nedeniyle hükümet tarafından yasadışı ilan edilmek istenmesi sonucunda iddianamelerde ETHA’nın MLKP adına çalışan bir haber kurumu olduğu iddia ediliyor.

Geçen yıl izlenen tüm MLKP davaları hâlâ devam ediyor. MLKP ile iddia edilen bağları nedeniyle dava edilen tüm gazeteciler tutuklu yargılanma süreleri geçirdi. Çok sanıklı MLKP davalarında avukatlar, siyasi parti temsilcileri, sendikacılar, öğrenciler ve gazeteciler örgütle bağları olduğu iddiasıyla yargılanıyor. Bu davalarda, gizli tanık ifadeleri sıklıkla gazetecilere karşı kanıt olarak kullanılıyor.

Gazeteci ve çevirmen olan Meşale Tolu, 6 Mayıs 2017’den 18 Aralık 2017’ye kadar tutuklu yargılandı, iki buçuk yaşındaki oğluyla cezaevinde kaldı.

Alman vatandaşları **Meşale Tolu** ve **Adil Demirci** bu kapsamda farklı toplu davalarda yargılandı. Gazeteci ve çevirmen olan Tolu, 6 Mayıs 2017’den 18 Aralık 2017’ye kadar tutuklu yargılandı, bu süreçte iki buçuk yaşındaki oğluyla beraber cezaevinde kaldı. Demirci, 13 Nisan 2018’den 14 Şubat 2019’a kadar tutuklu olarak yargılandı. Her ikisi de “terör örgütüne üyelik” ve “terör örgütü propagandası” ile suçlandı. Tolu’ya karşı sunulan deliller arasında şunlar vardı: 2013 ve 2016 yılları arasında MLKP tarafından terörist propaganda amacıyla düzenlendiği iddia edilen yürüyüş, anma ve Suriye’deki Kobane’de savaşırken ölen MLKP üyelerinin cenaze törenleri gibi etkinliklere katılmak. Tolu, özel olarak 2014 yılında Kobane’de öldürülen Suphi Nejat Ağırnaslı için düzenlenen yürüyüşe, yine Kobane’de öldürülen Alman vatandaşı Ivana Hoffman’ın taziyesine, ESP tarafından devletteki yolsuzluklara karşı düzenlenen bir gösteriye ve evlerine düzenlenen polis baskınında öldürülen Yeliz Erbay ve Şirin Öter’in cenazesine katılmakla suçlanıyor.

Sanıklar evlerine düzenlenen baskında iddiaya göre “örgütle ilgili” dijital materyal, kitap, yayın ve belge bulunmasının ardından tutuklandı. Yasal bir dergi olmasına rağmen evlerinde bulunan “Marksist Teori” isimli dergi iddianamede yer aldı. Tolu’yu şahsen tanımadığını söyleyen bir gizli tanık, Tolu’nun

MLKP üyesi olduğunu ve partinin kadın kolu olan Sosyalist Kadınlar Meclisi'nin (SKM) düzenlediği etkinliklere düzenli olarak katıldığını iddia etti. Dava devam ediyor.

ETHA editörü **Semiha Şahin** ve muhabiri **Pinar Gayip** 19 Nisan 2018'de tutuklandı ve ev hapsi şartıyla tahliye edildikleri 13 Haziran 2019'a kadar 14 ay boyunca tutuklu olarak yargılandı. Ev hapsi kararı 11 Aralık 2019'da kaldırıldı fakat dava devam ediyor.

ESP temsilcisi ve avukatlarının da yargılandığı bir başka toplu davada, ETHA editörü **İsminaz Temel** ve muhabiri **Havva Cuştan** "terör örgütüne üye olmak" ve "terör örgütü propagandası yapmak" ile suçlanıyor. Her iki gazeteci de 26 Ekim 2017'de tutuklandı. Cuştan 18 Temmuz 2018'de, Temel de 14 Şubat 2019'da şartlı tahliye edildi. Davanın dokuzuncu duruşması 20 Haziran 2020'ye ertelendi.

Terör örgütü propagandası

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, sıklıkla gazetecilere ve ifade özgürlüğüne karşı bir araç olarak kullanılıyor. Kanunun 7. Maddesi, "terör örgütü propagandası" suçunu tanımlıyor. Sıradan vatandaşlar dahi, kolluk güçlerinin takip edip hakkında yasal inceleme başlatabildiği sosyal medya gönderileri sebebiyle bu maddenin hedefi olabiliyor.

24 Ekim 2019'da yürürlüğe giren Yargı Reform Stratejisi'nin ilk paketinde, ilgili madde şu ifade eklenerek değiştirildi: "Haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz."¹⁶ Bu değişiklik sürmekte olan bazı propaganda davalarının beraatla sonuçlanmasına yol açsa da yine bu maddeden Kürt medyasına hapis cezaları verilmeye ve gazeteciler hakkında yeni soruşturmalar açılmaya devam edildi.

Bunca yıl sonra beni terör propagandasından hapse atmak isteyen zihniyetin hukuk ve özgürlükle ilişkisi yoktur.

- Hasan Cemal, tecrübeli gazeteci ve T24 köşe yazarı

ARTICLE 19'un bir analizde aşağıdaki gibi özetlediği üzere, bu değişiklik problem çözmekte başarılı olmadı: "7. Madde uluslararası ifade özgürlüğü standartlarını karşılamaktan uzaktır. Yasada geçen 'propaganda' ve 'terörizm' tanımlamaları hükümet muhaliflerinin görüşlerinin sadece basılmasını ya

¹⁶ Yargı Strateji Belgesi'nin 13. Maddesi: <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/turkiyenin-yargi-reform-paketi-ihtiyacin-cok-gerisinde/>

da hükümette siyasi, hukuki, sosyal ve ekonomik reform veya değişiklik çağrılarını kapsayacak kadar geniştir. Hükümet bu geniş hükmü düzenli olarak gazetecileri, aktivistleri, akademisyenleri ve kendi eylemlerini eleştirenleri ya da karşıt görüş ifade edenleri hedef almak için suistimal etmektedir.”¹⁷ Ekim 2019’daki değişiklik, bu geniş tanımları iyileştirmeye yeterli olmadı.

6/2. Madde, “terör örgütünün açıklamalarını basmayı ya da yayımlamayı” suç olarak tanımlar. Cumhuriyet gazetesinin eski internet editörü **Atakan Sönmez**, gazetesinin internet sitesinde YPG/YPJ’nin Suriye’deki operasyonlarını destekleyen makaleler yayınladığı iddiasıyla 10 ay ertelenmiş hapis cezasına¹⁸ çarptırıldı. Kanıt olarak gösterilen iki makale şunlardı: “YPG’den Zeytin Dalı Harekâtı’nda verilen kayıp hakkında açıklama” ve “David Harvey ve Noam Chomsky dahil 13 isimden dünyaya Afrin çağrısı.”¹⁹

MLSA’nın geçtiğimiz yıl izlediği davalarda gazetecilere ve medya çalışanlarına terör örgütü propagandasından 27 hüküm verildi. Birçok dava devam ediyor. Bu davalardan bazıları şunlar:

Darbe girişiminin ardından 2016 yılında bir kanun hükmünde kararnameyle kapatılan **Van TV**’nin sekiz çalışan terör örgütü propagandasıyla suçlandı. Haber sunucuları **Sibel Eres, Kadir Cesur, Nahide Aslan, Gülsün Altan**; televizyon programcısı **Serdar Altan**, Sorumlu Müdür **Koçali Özipek** ve kanalın sahipleri **Gürcan Bayrakçı** ile **Nedim Dalga**, sunucuların gazetelerin haber başlıklarını okudukları sabah haberleri programları dahil olmak üzere birden çok haber bülteninin içeriği nedeniyle yargılanıyor. Davanın altıncı duruşması 11 Şubat 2020’de görüldü.

Yeni Yaşam gazetesinin Van muhabiri **Ferdi Sertkal**, Mart 2020’de, 2014 ve 2019 yılları arasında paylaştığı beş Twitter ve Facebook mesajı nedeniyle 1 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırıldı. Mahkeme, “Şehid namirin” (Kürtçe “şehitler ölmez”) ifadesinin PKK adına terör örgütü propagandası olduğuna hükmetti.²⁰ Sertkal’ın avukatları, bu ifadenin cezaevinde açlık grevi yapan mahkum ve tutuklular için kullanıldığını, şiddet övgüsü ya da tahrik içermediğini ileri sürdü.

Tecrübeli gazeteci ve T24 köşe yazarı **Hasan Cemal**, Mart 2019’da 3 ay 22 gün hapis cezasına çarptırıldı, cezası 3.000 TL para cezasına çevrildi.²¹ Cemal, Kürt ilçelerinden Silvan’a yaptığı gezinin izlenimlerini paylaştığı, 2015 tarihli, “Silvan’dan: Bizi acılara ve ölümlere o kadar alıştırdılar ki...” başlıklı köşe yazısıyla ilgili olarak yargılandı. Cemal, “Türkiye demokrasisinde ve hukuk alanında büyük bir çöküş yaşanmaktadır. 75 yaşında 50 yıllık bir gazeteci olarak ‘terör örgütü propagandası’ suçlamasıyla yargılanmam da bu büyük çöküşün göstergesidir. Meslek hayatım boyunca hiçbir zaman propaganda yazarı olmadım, hep barışı savundum. Kürt sorunuyla ilgili pek çok yazı yazdım. Hepsinde barış vardır. Bunca yıl sonra beni terör propagandasından hapse atmak isteyen zihniyetin hukuk ve özgürlükle ilişkisi yoktur” dedi.

¹⁷ <https://www.article19.org/resources/turkey-charges-against-filmmakers-violate-right-to-free-expression/>

¹⁸ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-atakan-sonmeze-ertelemeli-10-ay-hapis-cezasi/>

¹⁹ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-atakan-sonmezin-yargilandigi-dava-ertelendi/>

²⁰ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-ferdi-sertkala-1-yil-6-ay-hapis-cezasi/>

²¹ <https://www.mlsaturkey.com/tr/hasan-cemale-silvan-yazisi-icin-para-cezasi/>

Fotomuhabiri ve belgesel film yapımcısı **Çağdaş Erdoğan**, Eylül 2019'da "terör örgütü propagandası yapmak" suçundan 1 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırıldı.²² Erdoğan, bir Kürt meselesi gösterisinden fotoğraflar, SALT Galerisi'ndeki bir sergiden resimler ve bir New York Times haberi paylaştığı için yargılandı. Erdoğan'ın avukatı Veysel Ok, sosyal medya paylaşımlarını ve Suriye'nin kuzeyindeki bir Kürt kasabası olan Kobane'de çekilmiş fotoğrafları savunarak, IŞİD saldırısına uğrayan kasabaya destek olmak için Türkiye'nin de peşmerge birliklerinin kendi topraklarından geçmesine izin verdiğini anımsattı.

Yeni Yaşam gazetesinin eski Yazı İşleri Müdürü **Osman Akın**'a yayınladıkları haberlerden dolayı iki kez terör örgütü propagandası cezası verildi. Akın, Ekim 2019'da 1 yıl 3 ay, Ocak 2020'de ise başka bir davadan 1 yıl 6 ay 22 gün cezaya çarptırılırdı. İki ceza da ertelendi. Fakat yerine gelen Yeni Yaşam Yazı İşleri Müdürü **Aydın Keser**, Şubat 2020'de gazetesinin Ekim 2019'da yayınladığı, Türkiye'nin Suriye'deki askeri operasyonlarıyla ilgili iki haberden dolayı açılan davada "terör örgütü propagandası" suçlamasından beraat etti.

Alman Die Welt gazetesinin eski Türkiye muhabiri **Deniz Yücel**'in PKK yöneticisi Cemil Bayık ile röportaj yapmak da dahil gazetecilik faaliyetlerinden ötürü "terör örgütü propagandası yapmak" ve "halkı kin ve düşmanlığa teşvik etmek" suçlamalarıyla yargılandığı dava devam ediyor.²³ Anayasa Mahkemesi'nin Haziran 2019'da bu suçlamalarla Yücel'in kişi güvenliği, özgürlüğü ve ifade özgürlüğü haklarının ihlal edildiğine karar vermesine rağmen,²⁴ yargılandığı mahkeme bu davada henüz beraat vermedi. Son duruşmada savcı ardı ardına "terör örgütü propagandası yapmak" ve "halkı kin ve düşmanlığa teşvik etmek" suçlamalarıyla Yücel'in 16 yıla kadar hapsini istedi.²⁵ Haziran 2020'de yeniden görülecek davada beraat kararı bekleniyor.

Terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetini açıklama

Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/1. maddesi, hükümet ve kamu yetkilileri tarafından gazetecileri işlerinden ötürü cezalandırmakta kullanılıyor. Yasa şöyle diyor: "İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."²⁶

²² <https://www.mlsaturkey.com/tr/foto-muhabir-cagdas-erdogana-1-yil-8-ay-hapis-cezasi/>

²³ <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/ipi-turk-alman-gazeteci-deniz-yucelin-durusmasi-onesi-davanin-dusmesini-talep-ediyor/>

²⁴ <https://www.mlsaturkey.com/tr/aym-gazeteci-deniz-yucelin-haklarinin-ihlal-edildiği-yonunde-karar-verdi/>

²⁵ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-deniz-yucel-icin-16-yila-kadar-hapis-cezasi-istendi/>

²⁶ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>

Bunun en belirgin örneği, kapatılan DİHA ve Özgür Gündem'den yedi gazetecinin; **Ömer Çelik, Çağdaş Kaplan, Hamza Gündüz, Selman Çiçek, A. Vahap Taş, İnan Kızılkaya** ve **Kemal Sancılı**'nın Diyarbakır'ın Sur ilçesindeki bir askeri operasyonda görev alan bir komutanın adını anmaktan "basın yoluyla bir askeri yetkiliyi hedef almak" suçuyla yargılandıkları dava oldu.²⁷

Söz konusu generalin bölgede iyi bilinen ve kimliği başka yayın organlarınca yaygın olarak kullanılan bir isim olmasına rağmen yargılama devam etti. Haklarında dava açılmasından üç yıl sonra, Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi sanıkların iddiasını yerinde bularak takipsizlik kararı verdi. Karar bir kazanç gibi görünse de söz konusu üç yıl boyunca medyanın geri kalanını da ürküten bu temelsiz yargılama yüzünden gazetecilerin işlerini yapmaları engellendi.

Evrensel muhabiri **Cansu Pişkin** Mayıs 2019'da "terörizmle mücadelede görev alan devlet yetkilisini hedef göstermek"ten suçlu bulunarak 10 ay ertelenmiş hapis cezasına çarptırıldı. Pişkin, Nisan 2018'de yayınlanan haberinde Türk ordusunun Afrin bölgesinde yürüttüğü operasyon sırasında savaş karşıtı bir gösteri düzenleyen Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin yargılandığı davadaki cumhuriyet savcısının adını kullanmıştı.²⁸ Hükümet yanlısı Takvim ve Sabah gazeteleri de dahil olmak üzere başka haber kurumları da aynı savcının adını kullanmıştı. Mahkeme, barış çağrısı yapan öğrencilere terör suçlamaları getiren cumhuriyet savcısının adını vermenin suç olduğuna karar verdi.

Yakın zamanda, 9 Ocak 2020'de, "terörizmle mücadelede görev alan bir devlet yetkilisini hedef göstermek" suçlamalarıyla Cumhuriyet gazetesinden **Seyhan Avşar** ve Sözcü gazetesinin Yazı İşleri Müdürü **Necdet Önemli**, hakkında dava açıldı. Avşar, Sözcü gazetesi davasındaki savcının sabıka kaydı bulunduğunu gösteren bir haber yayınlamıştı.

Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının itibarına karşı suçlar

Türk Ceza Kanunu'nun en tartışmalı iki maddesi; cumhurbaşkanına hakaretle ilgili 299. Madde ve Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, devletin kurum ve organlarını aşağılamayla ilgili 301. Madde. Terör örgütü propagandası suçlamasına benzer bir şekilde, bu maddeler de sıklıkla gazetecilere ve görüşlerini sosyal medyada ifade eden sıradan vatandaşlara karşı kullanılıyor.

²⁷ <https://www.mlsaturkey.com/tr/musa-citil-ile-ilgili-haber-paylastiklari-icin-yargilanan-gazetecilerin-26-yila-kadar-hapsi-istendi/>

²⁸ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-cansu-piskine-10-ay-hapis-cezasi/>

Cumhurbaşkanına hakaret: 299. Madde

Erdoğan'a yönelik herhangi bir eleştirinin bu suçlamayla dava edilebilmesi nedeniyle bu madde hayli eleştiriliyor. 2018 yılında bu suçlamayla açılan davalar yüzde 30 artarak 26.000'e çıkarken, davaların 2.462'si mahkumiyetle sonuçlandı.²⁹

Şubat 2019'da 75 yaşındaki bir adamın bir arkadaşının ihbarı üzerine kahvehanedeki bir sohbet sırasında Erdoğan'ı eleştirdiği için hüküm giymesi, bu maddenin geniş kapsamının kötüye kullanılmasının yol açtığı absürtlüğü ortaya koyuyor. Sanık, Erdoğan'ın ve bazı önde gelen İslami figürlerin hayatı ile Orwell, Dostoyevski ve Tolstoy'un romanlarının da dahil olduğu 24 kitabı okumaya mahkum edildi.³⁰

Mart 2020'de Ankara 46. Asliye Ceza Mahkemesi, bir vatandaşın attığı bir tweet'te "Al seçim senin olsun iblis" demesine verdiği ceza ile bir içtihat oluşturdu. Dava 299. Madde'den açılmış olmasına rağmen, hakim sanığı "görevdeki kamu görevlisine hakaret" suçunu düzenleyen 125. Madde'den beş ay hapis cezasına çarptırdı. Hakim, Erdoğan'ın tarafsızlığının Anayasa değişikliğinden sonra yasal olarak ortadan kalktığını ileri sürerek cumhurbaşkanının hem yürütmenin hem de iktidardaki partinin başkanı olduğunu söyledi. 299. Madde kanunlaştırılırken bu husus öngörülmediğinden hakim, seçimde "hile" iddiasının bir cumhurbaşkanına değil, kamu görevlisine hakaret sayılabileceğini belirtti.³¹ Savcılık derhal kararı üst mahkemeye taşıdı.

Aşağıda, bu maddenin gazetecilere karşı kullanıldığı bazı durumları bulabilirsiniz.

Zaman gazetesi köşe yazarı **Mümtaz'er Türköne**, Kasım 2014'te yazdığı "Mecbur olmasa, bu kadar kötü olur mu?" başlıklı köşe yazısı nedeniyle 1.740 TL adli para cezasına çarptırıldı.³² Köşesi "nekrofil" sözcüğünü içeriyordu. Türköne, bu sözcüğü Erdoğan'a hakaret etmek için kullanmadığını, bu sözcüğün muhalefet liderlerini asker ölümlerinden siyasi kazanç edinmeye çalıştığını söyleyen Erdoğan ve onun kabine üyeleri tarafından kullanıldığını söyledi.

Van'da yerleşik gazeteci **Adnan Bilen**, Kasım 2019'da içlerinde Erdoğan'ı eleştirenlerin de yer aldığı sosyal medya gönderileri nedeniyle 7.000 TL adli para cezasına çarptırıldı.³³ Bilen, savunmasında "Hem Cumhurbaşkanı hem parti genel başkanı olan biri hakkında yazılan yazıların paylaşılmasının hakaret değil, eleştiri olarak değerlendirilmesi lazım" dedi. Bilen para cezasını, Erdoğan için "yüz karası" ifadesini kullanmaktan aldı.

²⁹ <https://www.middleeasteye.net/news/26000-people-investigated-insulting-erdogan-2018>

³⁰ <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/02/11/75-yasindaki-adama-cumhurbaskanina-hakaret-iddiasıyla-ceza-erdoganin-hayatini-okuyup-ozet-cikaracak/>

³¹ <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/mahkemeden-cumhurbaskanina-hakaret-davasinda-emsal-karar-hakaret-genel-baskana-1725966>

³² <https://www.mlsaturkey.com/tr/cumhurbaskanina-hakarettten-yargilanan-mumtazer-turkoneye-adli-para-cezasi-verildi/>

³³ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-adnan-bilene-cumhurbaskanina-hakarettten-para-cezasi/>

Gazeteci **Faruk Arhan** "cumhurbaşkanına hakaret" suçundan önce beraat etti fakat Erdoğan'ın avukatlarının başvurduğu istinaf mahkemesi, kararı reddederek 2015 ve 2016 yıllarında attığı Erdoğan'ı eleştirene üç tweet nedeniyle Arhan'ı 1 yıl 2 ay 17 gün hapis cezasına çaptırdı.

Evrensel gazetesinin eski Yazı İşleri Müdürü **Cem Şimşek** de Erdoğan'ı çizen Alman bir karikatüristi haberleştirmekten yargılandı.³⁴ Mahkeme, bir yetki kararıyla dosyayı basın davalarına bakan mahkemeye gönderdi. Davanın yeni bir mahkemede tekrar başlaması bekleniyor.

Tecrübeli gazeteci ve Diyarbakır merkezli Özgür Gazeteciler İnisyatifi (ÖGİ) sözcüsü **Hakkı Boltan**'a, Cizre'de 2016 yılında Türk ordusu ile Kürt isyancılar arasındaki çatışmalar hakkında yaptığı açıklamalar nedeniyle "cumhurbaşkanına hakaret" ve "bir kamu görevlisine görevi nedeniyle hakaret" suçlamalarıyla dava açıldı. Şikayetçi taraf Cumhurbaşkanı Erdoğan ve o zamanki Başbakan Ahmet Davutoğlu'ydu. Boltan, açıklamaları çatışma arasında kalıp yaralanarak daha sonra hayatını kaybeden meslektaşı, Kürtçe yayın yapan Azadiya Welat'ta çalışan Rohat Aktaş'a³⁵ destek olmak amacıyla yaptığını söyledi. Boltan ayrıca, 4 Şubat 2020'deki duruşmasında, dosyada ifadelerinin Kürtçeden yanlış çevrildiğini söyledi.

Bu maddenin artan kullanımına karşın, bazı davalarda beraat kararları çıktı. Eski Cumhuriyet muhabiri **Canan Coşkun**, Haziran 2019'da, Can Dündar ve Erdem Gül'ün tutuklanması emirleriyle ilgili olarak Cumhuriyet'te 27 Kasım 2015'te yazdığı, "Erdoğan buyurdu, gazetecilik tutuklandı" başlıklı yazıdan ötürü hakkında açılan davadan beraat etti.³⁶ Coşkun, bir adliye muhabiri olduğunu, başlıktan kendisinin sorumlu olmadığını ileri sürdü.

Evrensel gazetesi Genel Yayın Yönetmeni **Fatih Polat** da bu suçlamadan Kasım 2019'da beraat etti.³⁷ Polat, 28 Mayıs 2017'de Evrensel'de yayınlanan, "Erdoğan ailesiyle ilgili bu iddialara muhatapları ne diyor" başlıklı köşe yazısı nedeniyle dava edilmişti. Yazı, gazeteci Craig Shaw'un "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ailesinin off-shore gemi anlaşması" başlıklı yazısını kaynak olarak kullanarak Erdoğan'ın Malta'daki off-shore anlaşmalarına ithafta bulunuyordu. Yerel ve uluslararası gazetecilik örgütleri, Shaw'un yazısının Polat'ın kullanabileceği meşru bir kaynak olduğunu kanıtlamak üzere uzman görüşü sundu.

Türk milletini aşağılama: 301. Madde

"Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama" suçunu düzenleyen 301. Madde, Türk Ceza Kanunu'nun en tartışmalı maddelerinden biri. 2007 yılında katledilen Ermeni gazeteci Hrant Dink ile birlikte, tanınmış romancılar Orhan Pamuk ve Elif Şafak da bu maddeden yargılanmıştı.

³⁴ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-cem-simseke-cumhurbaskanina-hakaretten-acilan-dava-basladi/>

³⁵ <https://cpj.org/data/people/rohat-aktas/>

³⁶ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-canan-coskun-cumhurbaskanina-hakaretten-beraat-etti/>

³⁷ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-fatih-polat-cumhurbaskanina-hakaret-suclamasindan-beraat-etti/>

MLSA Eş-Direktörü Veysel Ok, Eylül 2019'da, kapatılan Özgür Düşünce gazetesine 2015 yılında verdiği bir röportajda Türk yargısını bağımsız olmamakla eleştirmesi nedeniyle 301. Madde'den açılan davada 5 ay ertelenmiş hapis cezasına çarptırıldı. Röportajı yapan gazeteci **Cihan Acar** da Ok ile birlikte yargılanarak aynı cezaya çarptırıldı.³⁸

Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama suçunu düzenleyen 301. Madde, Türk Ceza Kanunu'nun en tartışmalı maddelerinden biri. 2007 yılında katledilen Ermeni gazeteci Hrant Dink ile birlikte, tanınmış romancılar Orhan Pamuk ve Elif Şafak da bu maddeden yargılanmıştı.

Kasım 2019'da **İshak Yasul, Kenan Kırkaya, Özgür Paksoy** ve **Selman Keleş** Özgürlükçü Demokrasi gazetesinde 2016 sonlarında yayınlanan haberlerinden dolayı yargılandıkları davada 5'er ay ertelenmiş hapis cezasına çarptırıldı.³⁹ Söz konusu haberler insan hakları ihlalleri ile Türkiye ve Suriye'de yaşayan Kürtlere yönelik şiddetle ilgiliydi.

301. Madde'den açılan davaların sayısı, suçlamanın getirilmesini Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlayan yasa değişikliğinden sonra düşmeye başladı. Bakanlık bu talebe her zaman çabuk yanıt vermiyor.

Suriye'nin Afrin bölgesindeki askeri operasyonu eleştiren serbest gazeteci **Hayri Demir** ve Artı TV Ankara temsilcisi **Sibel Hürtaş**'ı "terör örgütü propagandası" ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" suçlamalarıyla yargılayan mahkeme, suçlamalara 301. Madde'yi de eklemek için 27 Mart 2019'da Adalet Bakanlığı'ndan izin istedi.⁴⁰ Aradan geçen dokuz aya ve iki duruşmaya (3 Temmuz ve 3 Aralık) rağmen mahkeme henüz bu talebine bir yanıt alamadı. Davanın dokuzuncu duruşması 25 Haziran 2020'de görülecek.

³⁸ <https://www.mlsaturkey.com/tr/avukat-veysel-ok-ve-gazeteci-ghan-acara-yargiya-hakaratten-bes-ay-hapis-cezasi/>

³⁹ <https://www.mlsaturkey.com/tr/ozgurlukcu-demokrasi-davasinda-dort-gazeteciye-5-ay-hapis-cezasi/>

⁴⁰ <https://www.mlsaturkey.com/tr/sibel-hurtas-ile-hayri-demirin-davasinda-savcidan-301den-yargilama-talebi-3/>

Ekonomi gazeteciliği ile araştırmacı gazetecilik üzerindeki baskı

2019 yılında hükümet yetkilileriyle beraber genellikle iktidardaki AKP'ye yakın olduğu iddia edilen büyük özel şirketler da araştırmacı gazetecileri hedef almaya devam etti. Bu denli ileri derecede gizli bir yönetim kültüründe resmi bilgilere ulaşmak zaten yeterince güçken artık özel şirketler de yasayı araştırmacı gazetecileri yıldırarak ve finansal bilgilerinin tetkikini engellemek için kullanmayı öğrendi. Hükümet, özellikle kamu fonlarının iş dünyası ve siyaset arasındaki ilişkileri güçlendirmek üzere inşaat ve bankacılık sektöründe kullanıldığını ortaya çıkaran gazetecilere karşı hassas.

Haziran 2019'da, Bloomberg muhabirleri **Kerim Karakaya** ve **Fercan Yalınkılıç**, ekonomi uzmanı ve Halk TV program sunucusu **Mustafa Sönmez**, SolHaber haber portalı köşe yazarı **Orhan Aydın** ve TELE1'in kurucusu ve gazetecileri **Merdan Yanardağ** ve **Sedef Kabaş**'tan oluşan altı kişilik bir gazeteci grubu, 2018'in Ağustos ayında Türk Lirası'nın değerinin çökmesiyle ilgili haberlerinden ötürü yargılanıyor. Savcı, gazetecileri "Sermaye Piyasaları kanunu ihlal" ve "yanlış bilgi yayarak Türkiye ekonomisine zarar vermeye" teşebbüs etmekle suçluyor.⁴¹ Haklarında beş yıla kadar hapis cezası isteniyor. İddianamenin tamamında 32 sanık daha var.

Yine de devlet, gazetecilerin finansal haberlerini izleyip kovalayan tek kurum değil. Hükümete yakın özel şirketler yolsuzlukları ortaya çıkaran ya da rahatsız edici başka bilgiler veren gazetecileri "iftira" ile suçlamayı seçiyor. Olgulara karşı çıkmadan, yapılan haberlerin itibarlarına büyük zarar verdiğini ileri sürüyorlar.

Bu davaların çoğu, sonuçta düşseler ya da üst mahkemelerden dönseler de her zaman kazanmak amacıyla değil, aynı zamanda gazetecileri aylarca süren yargı mücadeleleriyle bağlamak ve kendileri adına yüz kızartıcı gerçek bilgiler verecek olan diğer gazetecilerin de gözünü korkutmak amacıyla açılıyor.

⁴¹ <https://www.mlsaturkey.com/tr/bloomberg-muhabirlerinin-ekonomik-darbe-girisimi-ile-suclandigi-davada-ilk-durusma-goruldu/>

Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, sızdırılan Panama Belgeleri üzerinden 2018 yılında başbakanın da dahil olduğu politikacıların, iş insanlarının ve onların aile şirketlerinin off-shore hesaplarını ortaya çıkaran araştırmacı gazeteci **Pelin Ünker**'in yargılanması oldu.⁴² Dönemin Başbakanı Binali Yıldırım ve Erdoğan'ın damadı olan dönemin Maliye Bakanı Berat Albayrak "iftira" ve "kamu görevlisine hakaret" davaları açtı.

Yıldırım'ın haberde geçen bilgileri doğrulamasına rağmen, Ünker önce 13 yıl 15 gün hapis cezasına ve 8.660 TL para cezasına çarptırıldı. Daha sonra Ünker'in cezası Yargıtay tarafından bozularak toplamda 7.000 TL para cezasına indirildi.⁴³

Albayrak ve erkek kardeşi tarafından açılan bir hakaret davası sonuç olarak düştü fakat Albayrak kardeşler ve Çalık Holding'in yöneticisi Ahmet Çalık tarafından açılan ve 10.000 TL tazminat talep edilen bir diğer iftira davası devam ediyor.⁴⁴

Şenbay Madencilik isimli şirket, araştırmacı gazeteci **Çiğdem Toker**'e şirketin İstanbul Metrosu'nun alım ihalelerine dahilini sorguladığı haberi nedeniyle 1 milyon TL talebiyle iftira davası açtı. Bu dava da düştü.⁴⁵

Yakın zamanda, Cengiz Holding'in yönetim kurulu başkanı Mehmet Cengiz, Cumhuriyet muhabiri **Hazal Ocak**'a kendisinin lüks inşaatı hakkında Ekim 2019'da yaptığı haberden dolayı 1 milyon TL'lik tazminat davası açtı. Cengiz'in off-shore hesapları, Panama Belgeleri'nde ortaya çıkmıştı.⁴⁶

Bu davaların çoğu, sonuçta düşseler ya da üst mahkemelerden dönseler de her zaman kazanmak amacıyla değil, aynı zamanda gazetecileri aylarca süren yargı mücadeleleriyle bağlamak ve kendileri adına yüz kızartıcı gerçek bilgiler verecek olan diğer gazetecilerin de gözünü korkutmak amacıyla açılıyor. Bu anlamda, yaptıkları şey, zengin kesimlerin spekülasyon ve temelsiz davalarla gazetecileri susturduğu daha küresel bir pratiğin uzantısı.

Devlet sırlarının ifşası

Benzer şekilde, Devlet İstihbarat Hizmetleri Ve Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Kanunu'nun 27. Maddesi, "MİT mensupları ve ailelerinin kimliklerini, makam, görev ve faaliyetlerini herhangi bir yolla ifşa eden (ikinci paragraf) ve bu bilgileri basın ya da başka yollarla yayımlayan (üçüncü paragraf)" şahısların yargılanması düzenleyerek üç ile dokuz yıl arası hapis cezaları öngörüyor.⁴⁷

⁴² <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/ipi-paradise-papersi-haberlestiren-pelin-unkere-yoneltilen-suclamalar-dusurulmeli/>

⁴³ <https://medyascope.tv/2019/05/06/paradise-papers-davasi-istinaf-mahkemesi-gazeteci-pelin-unkerin-hapis-cezasini-bozdu/>

⁴⁴ <https://www.mlsaturkey.com/tr/pelin-unkerin-paradise-papersi-haberleri-icin-acilan-tazminat-davasi-nisana-ertelendi/>

⁴⁵ <https://www.mlsaturkey.com/tr/cigdem-tokere-acilan-15-milyonluk-tazminat-davasi-islemden-kaldirildi/>

⁴⁶ <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-hazal-ocak-1-milyonluk-tazminat-davasinda-hakim-karsisina-cikti/>

⁴⁷ https://www.mit.gov.tr/text_site/2937.pdf

2020 Mart ayının ilk haftasından bu yana, altı gazeteci – Oda TV Genel Yayın Yönetmeni **Barış Pehlivan**, Haber Müdürü **Barış Terkoğlu**, Oda TV'ye Manisa'dan haber geçen yerel muhabir **Hülya Kılınç**, Yeniçağ gazetesi yazarı **Murat Ağirel**, Yeni Yaşam gazetesi Genel Yayın Yönetmeni **Ferhat Çelik** ile Sorumlu Yazı İşleri Müdürü **Aydın Keser** – bir istihbarat üyesinin kimliğini ifşa etmek suçlamasıyla tutuklu. Bu gazeteciler, Libya'da öldürülen ve hükümet tarafından şehit ilan edilen bir istihbaratçının cenaze törenini haberleştirmişti. İstihbaratçının adı meclisteki tartışmalarda anılınca kimliği kamuya açık hale gelmişti ve bu davanın belki de en ilginç tarafı, gazetecilerin haberlerinde istihbarat yetkilisinin adını açıklamamış olmaları. Gazeteciler, haberlerinde yetkilinin ya ad ve soyadının baş harflerini kullandılar ya da soyadını değiştirdiler. Haberler, “milletin bir şehidinin” nasıl isimsizce gömüldüğünü, bunun da hükümet adına bir utanç vesilesi olduğunu ortaya çıkarmıştı.⁴⁸

Akademisyen ve köşe yazarı **Bülent Şık**, Sağlık Bakanlığı'nın şikayeti üzerine Nisan 2018'de Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan bir yazısı nedeniyle 26 Eylül 2019'da 1 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırıldı. “Kanser eden ürünleri devlet gizledi, biz açıklıyoruz” başlıklı yazı, organize sanayi alanların yakınlarında yetiştirilen tarım ürünlerinde rastlanan kanserojen zehirler hakkında Sağlık Bakanlığı desteğiyle sürdürülen fakat sonuçları açıklanmayan bilimsel çalışmanın bulgularını ortaya çıkarmıştı. Şık, savunmasında, bu araştırmayı yayınlamak “bir kamu yararı meselesi olarak sorumluluğumdur” dedi. Şık önce “resmi sırları ifşa etmek” ile suçlandı fakat “göreve ilişkin gizli bilgileri açıklamak” suçundan ceza aldı.⁴⁹

Kapatılan Taraf gazetesinin muhabiri **Mehmet Baransu** ve eski Yazı İşleri Müdürü **Murat Şevki Çoban** “devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından, niteliği itibarıyla, gizli kalması gereken bilgileri temin etmek” (TCK, 327. Madde), bu tür bilgileri basın yoluyla açıklamak (TCK, 329. Madde) ve yukarıda belirtilen MİT kanunu ihlal etmek suçlarından 2014'ten bu yana yargılanıyor. İki gazeteci de bu suçlamalara şu üç haber nedeniyle maruz kaldı: Baransu'nun 18 Kasım 2013 tarihli, “Gülen'i bitirme kararı 2004'te MGK'da alındı” başlıklı haberi, “Taraf'ın elindeki yeni belgeye göre 2010 yılından sonra fişlemeler devam etti” ifadesinin yer aldığı 2 Aralık 2012 tarihli haber ve 17 Şubat 2014 tarihli “MGK planı devrede” başlıklı haber.⁵⁰

24 Eylül 2019'da görülen 20. duruşmada, savcı davanın görüldüğü Anadolu 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nin görevsizlik kararıyla mahkemeyi basın davalarına bakmakla yetkili başka bir ağır ceza mahkemesine devretmesini istedi. Ancak MİT avukatları, buna karşı çıkarak mahkemenin karar vermesini talep etti. Davanın 22. duruşmasında, mahkeme görevsizlik kararı verdi. Şimdi dava farklı bir mahkemeye devredilecek.⁵¹ Görevsizlik kararının davanın bu kadar geç bir aşamasında verilmesi, hakimlerin bu tip dosyalarda bir karara varmaktan çekindiğine işaret ediyor. Savcılık, her iki sanık için 50'şer yıl hapis cezası talep ediyor.

⁴⁸ <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/turkiye-mit-gorevlisinin-cenazesini-haberlestiren-alti-gazeteciyi-serbest-birakmali/>

⁴⁹ <https://www.mlsaturkey.com/tr/bakanligin-kanser-arastirmasinin-verilerini-aciklayan-bulent-sika-1-yil-3-ay-hapis-cezasi/>

⁵⁰ <https://www.mlsaturkey.com/tr/baransu-ve-cobanin-yargilandigi-davaya-eylulde-devam-edilecek/>

⁵¹ <https://www.mlsaturkey.com/tr/baransu-ve-cobanin-yargilandigi-davada-mahkmeden-gorevsizlik-karari/>

Yargı reform stratejisi

Adalet Bakanlığı, Mayıs 2019'da yargı reform stratejisini⁵² 90 sayfalık bir broşürle ilan ederek hedef ve amaçlarını duyurdu. Yargı performansını iyileştirme ve derinleştirme yönünde temel bir çaba olarak lanse edilen belge, gerçekte Avrupa Konseyi'nin Venedik Komisyonu'nun da dahil olduğu uluslararası kurumların tanımladığı acil reform alanlarından sakınıyor.

Yapılacak herhangi bir reformun merkezindeki unsur, yargı bağımsızlığı olmalı. Nisan 2017'deki anayasa reformuyla Hakimler ve Savcılar Kurulu'nun (HSK) üyelerinin belirlenmesi süreci değiştirilip seçim temelli bir süreçten atama temelli bir sürece geçilerek altı üye atama hakkı tanınan cumhurbaşkanı ve 13 üye atama hakkı tanınan meclisin eli güçlendirildi. Yeni sistem, hükümete hakimlerin işlerini, seçimlerini, atamalarını ve disiplinini belirleyen kurumun üyelerini etkin olarak bizzat seçme şansı tanıdı.

Yargı bağımsızlığı, yargının adalet hizmetini sağlayabilmesi için esastır. Bu raporda da gösterildiği üzere, ifade özgürlüğü davalarının yüzde 27'sinde hakim heyetinden en az bir hakim dava sürerken değiştirildi.

Adalet Bakanlığı, Eylül 2019'da IPI ile yapılan bir toplantıda, yargı reform stratejisinin hakimlerin istenmedikleri yerlere atanmalarına itiraz etme hakkını tanımak da dahil olmak üzere atanma, yer değişikliği ve terfi konularında daha nesnel kriterler getirerek "Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığını ve Şeffaflığını İyileştirmek" diye tarif ettiği amacı karşılayacağını ileri sürmüştü. Böylelikle, kanuni hâkim ilkesi güçlendirilerek hakimler üzerine baskı uygulama alanlarının daraltılacağı iddia edilmişti.

Bu taahhütte rağmen, 1 Ekim 2019'da açıklanan ilk reform paketinde kanuni hâkim ilkesine yer verilmedi. Paket, bunun yerine şunları içeriyordu:

Terörle Mücadele Kanunu:

Muğlaklığıyla gazetecilerin işleri yüzünden yargılanmasına izin veren [basın yoluyla] terör örgütü propagandası yapmak tanımına yönelik eleştiriler nedeniyle, Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. Maddesi'nin 2. fıkrası değiştirilerek aşağıdaki ifade eklendi.

"Haber verme sınırlarını aşmayan veya eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz."

Değişiklik sorunu gideriyor gibi görünse de etkisi sınırlı oldu. "Terör örgütü propagandası" terimi halen tanımlanmış değil ve suistimale açık. Uluslararası standartlara hiçbir gönderme yapmıyor ve gazeteciliğin mahkemelerce terör örgütü propagandası yapma suçuyla ısrarla yan yana getirilmesinin sürmesi bekleniyor.

⁵² <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/turkiyenin-yargi-reform-paketi-ihtiyacin-cok-gerisinde/>

Tutuklu yargılanma:

Yeni mevzuat, farklı suçlar için tutuklu yargılama sürelerini sınırlandırıyor:

- Ağır ceza mahkemesi alanına girmeyen suçlarda altı ay
- Ağır ceza mahkemesi alanına giren suçlarda bir yıl
- Terörle mücadele yargılamalarında 18 aya ek olarak tek seferlik altı ay uzatma hakkı.

Bu reformun en çok Terörle Mücadele Kanunu'yla hedef alınan gazetecilerin durumunu iyileştirmede çok küçük bir etkiye sahip ve Anayasa Mahkemesi kararlarınc⁵³ eleştirilen bir uygulamayı yasallaştırması itibarıyla aslında bir geri adım. Dahası, savcıların tutukluluk sürelerini en üst sınırdan almak amacıyla iddialarını destekleyen kanıtlar olmadan mümkün olan en ciddi suçlamaları getirmelerinin önüne geçmiyor.

Sorunu çözenin en iyi yolu, terör suçlarının tanım ve kapsamının iyileştirilmesi ve suçlamaların öne sürülüp gazetecilerin tutuklanmasında önce net bir kanıt eşliğinin belirlenmesi.

İfade özgürlüğü davalarının yüzde 27'sinde mahkeme heyetinden en az bir hâkim dava sürerken değiştirildi.

Temyiz hakkı:

Reform öncesinde, beş yıldan az ceza alan sanıkların Yargıtay'a başvurma hakkı bulunmazken beş yıldan fazla ceza alanların temyiz hakkı vardı. Bu ayırım, Cumhuriyet gazetesi davasında olduğu gibi⁵⁴, birçok gazetecinin temyiz hakkının nispeten daha kısa hapis cezasıyla alınmasına, böylelikle aldığı cezanın kalan kısmını hapiste geçirmesine yol açıyordu. Yargı reform paketi gazetecilerin sık maruz kaldığı hakaret ve terör örgütü propagandası davalarının da dahil olduğu belirli dava türlerinde bu sınırlamayı kaldırdı.

Bu değişiklik olumlu karşılanmakla ve başvuruda bulunan belirli sayıda gazetecinin serbest bırakılmasını sağlamakla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin AİHM içtihatlarıyla uyumlu biçimde verdiği kararlara dayanan bir dava açma teamülü oluşmasını güçlendirerek gazetecilerin öncelikli olarak siyasi motivasyonlarla yapılan ya da keyfi başvurularla suçlanmasını, tutuklanmasını, yargılanmasını ve hapse atılmasını engelleyecek kadar ileri gitmedi.

⁵³ <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/turkeys-constitutional-court-gives-contradictory-decisions-on-cumhuriyet-journalists-applications/>

⁵⁴ <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/ipi-welcomes-turkish-court-ruling-freeing-cumhuriyet-journalists/>

Avukatlarla strateji toplantısının sonuçları

MLSA ve IPI, dava izleme projesini yürütmekte olan dava gözlemcilerini, insan hakları avukatlarını ve Hakikat Adalet Hafıza Merkezi ve Yurttaşlık Derneği'nin de aralarında bulunduğu sivil toplum örgütlerinden temsilcileri 5 Şubat 2020'de İstanbul'da bir araya getirerek dava izleme programını değerlendirmek ve ileride atılacak adımlarla ilgili tavsiyelerde bulunmak üzere bir strateji toplantısı düzenledi.

Kullanılan dava izleme formu, yargı süreçlerinin kalitesini ve adil yargılamaya gösterilen saygıyı değerlendirmek amacıyla tasarlandı. Dava izleme programı, kanıtları ya da savcıların veya sanıkların karşılıklı argümanlarının tutarlılığını değerlendiremediğinden, her bir davada adaletin tecelli olup olmadığını değerlendirmiyor. Bunun yerine, verileri analiz ederek temel prosedürleri ve özellikle darbe girişiminden sonra iyice artan sistematik sorunlardaki eğilimleri ve zayıflıkları tanımlıyor. Böylelikle, ifade özgürlüğü davalarında verilen kararlarda ortaya çıkan adaletsizlikleri gösteren dava raporları için kritik bilgiler sağlıyor.

Toplantıda mevcut formların geliştirilmesi için çok sayıda öneride bulunularak yargılamanın soruşturma açılmasından ilk duruşmaya kadar süren ve birçok insan hakları ihlalinin yaşanabildiği erken aşamalarını değerlendirmekte kullanılacak bir araç geliştirilmesi konusunda uzlaşmaya varıldı. Bu süreç, yargılamanın doğasını ve kökenini anlamakta çok büyük önem taşıyan ilk tutuklama ve sorguyu, tutuklu yargılama kararlarını, iddianamenin hazırlanmasını, sanıkların avukata ve iddianameye erişimini ve ilk duruşmayı kapsıyor.

Uzun gözaltı ve tutukluluk süreleri ve genellikle niteliği kötü, başka iddianamelerden kopyalanarak hazırlanan, somut delilden yoksun, sanıkların çoğu zaman haklarındaki suçlamaları ilk kez gördüğü ilk duruşmaların hemen öncesinde üretilen iddianamelerin hazırlanması için aşırı uzun süre kullanılması, ortaya çok temel sorunlar çıkmasına neden oluyor.

Katılımcılar, devlet yetkililerinin sanıkları itibarsızlaştırmak amacıyla çeşitli açıklamalar yaparak ve savcılara baskı uygulayarak soruşturmaları etkilemelerinden kaynaklanan sorunlara da işaret etti. Örneğin, gazeteciler hakkında kamuya yapılan, terör örgütü ya da yabancı ülke ajanı oldukları yolundaki açıklamalar, iddianame hazırlayan savcılar ve karar öncesinde hakimleri etkileme amacı taşıyor ve yargı sürecini ihlal ediyor.

Bu nedenle, toplantıda, tek tek duruşmaların belgelendirilmesinin yanı sıra gözlemcilerin daha derin araştırmalar yaparak her bir dava için de rapor hazırlaması ve farklı türde davaların nasıl ele alındığını tespit etmesi tavsiye edildi. Ayrıca, insan hakları savunuculuğu, aile içi şiddet, LGBTİ hakları gibi insan

haklarının farklı alanlarındaki davaları izleyen organizasyonlarla ortak bir izleme formu geliştirilmesinin yollarının aranmasına karar verildi.

İstanbul ve Van barolarından ifade özgürlüğü davalarında çalışan savunma avukatları, bir dizi temel konuyu dile getirdi:

Mahkeme heyetinin müzakereleri: İzleme raporları, duruşmaların yarısından biraz daha fazlasında hakimlerin gizli müzakere için mahkeme salonunu boşalttığını gösteriyor. Bu müzakerelere savcının adil yargılama sürecini ihlal ederek katıldığını ya da salonu terk edip etmediğini tespit etmek mümkün değil. Mahkeme salonlarının müzakere için boşaltılmadığı zamanlarda gözlemcilerin duruşma erteleme gibi kamuya açık olarak verilebilecek teknik ara kararlarla davanın ya da sanığın göreceği muamelenin sonucunu etkileyebilecek olan, gizli verilmesi gereken kararları ayırt edebilmesi gerekir.

Kanıt: Avukatlar gözlemcilere sunulan kanıtların niteliğini ve hakimlerin karar verirken kanıtları gereği gibi değerlendirip değerlendirmediklerini incelemesini tavsiye etti. Bu, her bir davayı detaylı olarak incelemek için kaynağı olmayan bağımsız gözlemciler için zor bir uygulama.

Ulusal Yargı Ağı Bilgi Sistemi'nin (UYAP) savunma avukatlarının dava dosyalarına erişimini sınırlayan, sorunlu bir sistem olduğu vurgulandı. Normal koşullarda, UYAP sisteminde bir davayla alakalı tüm bilgiler mevcut olmalı ancak önemli belgelere sıklıkla savunma avukatlarının erişimini engellemek amacıyla gizlilik getiriliyor ve birçok belge sisteme yüklenmiyor. Ayrıca soruşturma sırasında belgelere erişimin engellenmesi, savunma avukatlarının işini oldukça zorlaştırıyor. Bu sürecin dijitalleşmesinin kullanılabilirlik ve şeffaflık getireceği söylenmiş olsa da avukatlar pratikte sistemin savcılık yararına suistimal edildiğinden şikayet ediyor.

Avukatlar, dava izleme raporlarına ve insan hakları örgütlerinin davaları izlemesine yargının hesap verebilirliği, sanıkların dayanışma sağlanması ve uzun vadede yargı reformuna etki edilmesi açısından destek verdi. Ayrıca, insan hakları grupları davalara müşahit taraf olarak katılma haklarının daha fazla kullanılması için teşvik edildi.

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) hakkında: 1950'de kurulan IPI, basın özgürlüğünü korumaya ve iletmeye kendilerini adanmış, serbest bilgi ve haber akışını savunan ve gazetecilik pratiklerini geliştirmeyi hedefleyen editör, gazeteci ve medya yöneticilerinden oluşan global bir iletişim ağıdır.

Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA): Türkiye'de kâr amacı gütmeyen bir dernek olan MLSA, 2017'de Türkiye'de demokrasi ve normalleşmeye dönmek için acil fakat büyüyen bir ihtiyacın doğrultusunda kurulmuştur.

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.
Türkiye

FRITT ORD

This document is produced with financial support of the European Union (EU) and Friedrich Naumann Foundation. Media and Law Studies Association (MLSA) and the International Press Institute (IPI) are responsible for the content of this document and can in no way be interpreted as the opinion of the EU and/or Republic of Turkey.

Spiegelgasse 2/29, 1010 Vienna, Austria | + 43 1 5129011 | info@ipi.media | ipi.media

@globalfreedia